

ΕΘΝΙΚΗ ΨΥΧΗ

ΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΘΝΙΚΟΝ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΤΩΝ ΙΔΡΥΤΩΝ

• Ὅπου ἄνδρες θεοὺς μὲν σέβοντο, τὰ δὲ
πολεμικὰ ἀσκοίεν, πειθαρχεῖν δὲ μελετῶεν,
πῶς οὐκ εἰκὸς ἐγκαθῆα πάντα μοσὰ ἑλλήδων
ἀγαθῶν εἶναι; Ξενοφῶν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Γ. Ν. Χατζιδάκι**, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου, Νέα ἀπόδειξις τῆς ἐκ τῆς κοινῆς
καταγωγῆς τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης.
- Κ. Γ. Ζησίου**, καθηγητοῦ κλπ., Μοῦσαι καὶ Χάριτες.
- Θ. Α. Κακριδῆ**, ὑφηγητοῦ, Ὁ πολιτισμὸς τῆς σήμερον (συνέχεια καὶ τέλος).
- Κ. Α. Ρωμαίου**, καθηγητοῦ, ἀρχαιολόγου, Τὸ ἐξωτερικὸν τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων
(συνέχεια καὶ τέλος).
- Ι. Σ. Φλετούρη**, Ἡ ἰωνισκίς Χ. τοῦ.
- Δ. Α. Χατζηγιάννη**, Ἡ ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων ἐνότης ἀνά μέσον τῶν αἰώνων
(συνέχεια καὶ τέλος).
- Φ. Σ. Δραγούμη**, Περιοδεία ἐν Μακεδονίᾳ.
- Μ. Γ. Παπαδοπούλου**, Ἐθνικὰ ἀνέκδοτα.
- Ι. Θ. Παπαγιαννοπούλου**, Τὸ ἔτος ἐκπνέον.
- Ε. Ε. Παυλίνη**, Ὁ Χειμῶν.
- Κ. Γ. Ζησίου**, καθηγητοῦ κλπ., Βιβλιοκρισία.
Γινῶμαι σοφαί, ἐθνικὴ μούσα, ἀποφθέγματα, περίεργα κλπ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

τοῦ νῦν αἱ ἀρχαῖαι διάλεκτοι τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων, ὅτι τούτου ἕνεκα ἡ νέα λαλουμένη ἡμῶν γλῶσσα διασφύζει πολλά λείψανα τῶν ἀρχαίων τούτων διαλέκτων, ἅτινα καὶ ἀνεζήτουσαν καί, ὡς ἐλέγετο, ἀνευρίσκοντο, καὶ τέλος ὅτι αὕτη ὀνομαστέα *Αἰολοδωρική*. Ἀλλὰ πάντα ταῦτα ὑποβληθέντα ὑπ' ἐμοῦ πρὸ τριῶν περίπου δεκαετηρίδων εἰς αὐστηρὰν κριτικὴν βάσανον ἐξηλέγχθησαν πλημμελεῖ, ἀπεδείχθη δὲ ὅτι πάντα τὰ Δωρικά καὶ Αἰολικά λείψανα ταῦτα, ὅσα ἐπιμόνως ἀνεζήτουσαν ἐν τῇ νέᾳ ἡμῶν γλώσσει, ἠδύνατο ἢ ὀρθότερον εἰπεῖν ὄφειλον νὰ ἐρμηνευθῶσιν ἄλλως, ἤτοι ὡς ἀναπτυχθέντα κατὰ τοὺς μτγν., τοὺς μεσαιωνικοὺς καὶ νεωτέρους χρόνους ἐκ τῆς συνήθους *Κοινῆς* κατὰ νόμους γνωστούς ἤδη πρὸ πολλοῦ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, οὐχὶ δὲ ὡς συνέχεια τῶν ἀρχαίων διαλέκτων (*). Ἀποδειχθέντος δὲ τούτου συνήχθησαν κατὰ μικρὸν ἐκ τῆς νέας λαλουμένης Ἑλληνικῆς συμπεράσματά τινα περὶ τῆς μεσαιωνικῆς καὶ μτγν. γλώσσης ἡμῶν, τ. ἔ. ὅτι, ἀφοῦ ἡ νῦν λαλουμένη δὲν ἔχει Δωρικά καὶ Αἰολικά στοιχεῖα, ἀλλὰ μόνον Κοινά, προφανῶς δὲ μόνον ἐξ ἄλλης παλαιότερας γλωσσικῆς φάσεως ἐπ' ἴσης λαλουμένης δύναται νὰ ἔχη προέλθει, ἢ Κοινὴ λεγομένη τῶν μτγν. Ἑλλήνων, ἐξ ἧς προῆλθεν ἡ νέα Ἑλληνική, ἣν ὄντως καὶ λαλουμένη Κοινή, οὐχὶ δὲ μόνον γραφομένη· ὅτι καὶ κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα ἐλαλεῖτο πάντως ἢ συνέχεια τῆς Κοινῆς ταύτης, καὶ ὅτι κατ' ἀνάγκην αἱ ἀρχαῖαι διάλεκτοι τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων ἐξέλιπον ἤδη κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους (πλὴν τῆς Λακωνικῆς σφύζομένης ἐν τῇ Τσακωνικῇ).

(*) Πρὸς περὶ τούτων τὰ ἐμὰ *Μεσαιωνικά καὶ Νέα Ἑλληνικά* Τόμ. Α' καὶ Β'. Ἀθήνησι 1905 καὶ 1907.

Ταῦτα πάντα ὠμολόγησάν μοι κατὰ μικρὸν πάντες οἱ ἄξιοι λόγου ἐπιστήμονες, ὥστε δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι κατέστησαν κοινὸν τῆς ἐπιστήμης κτήμα, ἀλλ' οὐχ ἤττον πᾶσα δι' ἄλλης ὁδοῦ ἐπιτυχανομένη νέα τούτων ἀπόδειξις καὶ ἐμπέδωσις ἄτε μᾶλλον βεβαιούσα καὶ ἐξασφαλίζουσα τὰς κτηθείσας ἀληθείας ταύτας, εἶναι ἡμῖν σφόδρα εὐπρόσδεκτος. Τοιαύτην δὲ νέαν ἀπόδειξιν παρέχουσι τὰ ἀκόλουθα.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι τὰ ῥήματα εἰς -σσω, ὧν ὁ ἀόριστος λήγει εἰς -ξα, μετεσχηματίσθησαν καθ' ὅσον σφύζονται, ἐν τῇ συνήθει νέᾳ Ἑλληνικῇ, εἰς -ζω, οἷον ἀλλάζω, τάζω, ταράζω, τινάζω, χαράζω (πρὸς τὰ περὶ τούτων ἐκτενῶς εἰρημένα ἐν τῷ Α' Τόμῳ τῶν εἰρημένων Μεσαιων. κ. Ν. Ἑλληνικῶν), ἀλλ' ὅτι ἐνιαχοῦ τῆς νέας Ἑλληνικῆς, οἷον ἐν τῇ Κρητικῇ διαλέκτῳ, σφύζεται καλῶς ἢ ἀρχαῖα κατὰστασις. Διὰ τοῦτο λέγεται αὐτόθι οὐ μόνον ἀλλάσσω, μαλάσσω, πατάσσω, πάσσω, πλάσσω, πράσσω, σπαράσσω, σταλάσσω, ταράσσω, τάσσω, τινάσσω, τυλίσσω, φράσσω, φυλάσσω, χαράσσω καὶ εἰ τι ἄλλο, ὅπως καὶ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ μτγν., ἀλλὰ καὶ ἀγγρέζω, ἀναγκάζω, ἀφρίζω, βιάζω, γνωρίζω, δανείζω, ἐλπίζω, καπνίζω, κοσκινίζω, κράζω, λαγάζω, λιχνίζω (= λιμνίζω), ὀργίζω, ὀρκίζω, σκαλίζω, σκεπάζω, σκολάζω, (= σχολάζω), σκοιίζω, στεγάζω, συχνάζω, σφάζω, σφαλίζω (= ἀσφαλίζω), τρίζω, (ὕ)βρίζω, φαντάζομαι, φωτίζω, χέζω, χτίζω, (= κτίζω), κλπ. κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον. Ἀλλὰ πρὸς τούτοις λέγεται ἐν Κρήτῃ καὶ λιμάσσω (λιμαγρονῶ πνίγω καὶ λιμάσσω Σουίδ.), μύσσω ἀντὶ μύζω, πῆσσω ἀντὶ πῆγγνυμι, σαλάσσω, σιάσσω ἀντὶ σιάζω (σταλάσσω· σιάσσω Ἡσυχ.), (ἀνα)σφαλάσσω, τρομάσσω, φαντάσσει ἀντὶ φαν-

τάζω, ψαλάσσω κλπ., ὅπως παρὰ μόνοις τοῖς μτγν. Ἡ σημερινὴ ἄρα διάλεκτος τῆς Δωρικῆς τὸ πάλαι νήσου ταύτης συνάπτεται οὐχὶ πρὸς τὴν Ἀττικὴν (οὐδὲ πρὸς τὴν Δωρικὴν διάλεκτον. Πρὸς τὴν μτγν. Κοινήν. Ὁμοίως λέγεται ἐν τῇ νέᾳ Ἑλληνικῇ ἀρομόζω, βράζω, διάζομαι, νίφτομαι, σφάζω κτλ. οὐχὶ δὲ κατὰ τοὺς Ἀττικούς ἀρομόττω, βράττω, διάττωμαι, νίζω, σφάττω· καὶ πάλιν λαχτίζω, κόφτω, νίφτω, (ἐμ)φανίζομαι κτλ. κατὰ τὴν Κοινήν, οὐχὶ δὲ λακτίσσω, κόσσω, νίσσω, ὅπως κατὰ τινὰς Γραμματικούς ἐλέγοντο ἐν τισὶ διαλέκτοις (ἐνεφανίσσοεν ἀνεγνώσθη ἐν ἐπιγραφῇ Λαρίσης).

Πάντα ταῦτα ἄρα μαρτυροῦσιν ὁμοίως ὅτι ἡ νέα λαλουμένη ἡμῶν γλῶσσα συνάπτεται στενῶς καὶ ἀπ' εὐθείας πρὸς τὴν Κοινήν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἢ πρὸς τὰς διαλέκτους τῶν Αἰολέων καὶ Δωριέων, ὅτι ἄρα κατ' ἀλήθειαν ἢ Κοινὴ ἐξέβαλε κατὰ τοὺς μτγν. χρόνους τὰς διαφόρους διαλέκτους ἐκ τῆς καθ' ἡμέραν τῶν Ἑλλήνων συνηθείας καὶ ἀπέβη κοινὴ οὐ μόνον γραφομένη ἀλλὰ καὶ λαλουμένη. Ἐκ τούτων δῆλον ὅτι οὐ μόνον αἱ παλαιότεραι γλωσσικαὶ φάσεις χρησιμεύουσιν ἡμῖν εἰς διαλεύκανσιν τῶν νεωτέρων, ἀλλὰ καὶ τάνάπαλιν αἱ νεώτεροι πρὸς γνῶσιν τῶν παλαιότερων.

Ἀθήνησι,

Γεώργιος Ν. Χατζιδάκις

ΜΟΥΣΑΙ ΚΑΙ ΧΑΡΙΤΕΣ

Ἡ καλὴ ἡμέρα ἀπὸ τοῦ προῦ φαίνεται εἶπεν ἐν παροιμίᾳ ὁ νεώτερος Ἑλληνικὸς λαός, πᾶς δὲ ἄνθρωπος ἀπὸ τῶν χρόνων ἔτι τῆς ἀπλάστου λεγομένης ἡβῆς δηλοῖ ἀνχηριστὸς ἢ πονηρὸς θέλει γένη, μέγας ἢ οὐτιδανός. Καὶ ἔχουσι δίκαιον οἱ πιστεύοντες ὅτι πρὸ τῆς ἐφηβικῆς ἔτι ἡλικίας, ἀπὸ

τῆς βρεφικῆς αὐτῆς, ἀπὸ τοῦ λίχνου καθορίζεται ἐκάστου ὁ βίος, ἂν ἢ μήτηρ ἢ γαλακτοτροφουσα καὶ λιχνίζουσα τὸ τέκνον τῆς μετὰ βλέμματα σοφῆ καὶ μελίχια καὶ μετὰ προαῖα βουκαλήματα παρίσταται παρὰ τὴν κοιτίδα τοῦ. Τοῦτο δηλοῦσιν οἱ περὶ μοιρῶν μῦθοι, αἵτινες ἀπὸ τῆς πρώτης ἐσπέρας τῆς γεννήσεως ὀρίζουσι τὸ μέλλον ἐκάστου, τί θὰ γένη πολεμιστῆς ἢ κτίστης ἢ ναυτίλος ἢ σοφὸς τοῦ γένους τοῦ καύχημα καὶ σωτήρ ἢ τοκογλύφος μισρὸς ἢ τῶν ἀνθρώπων βδέλυγμα χαρτοπακίτης.

Αἱ μοῖραι λοιπὸν, ἢ θεῖα πρόνοια αὕτη, παρὰ τὴν κοιτίδα τοῦ σταθεῖσαι, ἐδωρήσαντο εἰς τὸν Ὀμηρον φόρμιγγα λίγειαν καὶ εἶπον θέτουσαι τὴν χεῖρά των ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ, «ψάλλε κλέα ἀνδρῶν προτέρων, τὴν μῆριν τοῦ Ἀχιλλέως καὶ τοῦ Ὀδυσσεῦς τὸν νόστον» αὗται ὤρισαν τὸν Θεμιστοκλέα νὰ δδηγήσῃ τοὺς Ἑλληνας εἰς τὴν νίκην ἐν Σαλαμῖνι καὶ τὸν Ξέρξην ν' ἀφήσῃ ἐκεῖ, φεύγων, τὸν θρόνον τοῦ, λάφυρον μετὰ χρόνον οὐ πολὺν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Αὗται ἐνέπνευσαν εἰς τοὺς πυθαγορείους τὴν γνώμην ὅτι ἡ γῆ κινεῖται περὶ τὸν ἥλιον καὶ εἰς τὸν Κωνσταντῖνον νὰ καταστήσῃ τὸ Βυζάντιον πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τοῦ ῥωμαϊκοῦ. Αὗται προώρισαν τὴν Ἰνδικὴν νὰ κηρύξῃ τὸν βουδδισμόν, φῶς ὅπως ὅποτε θρησκευτικὸν ἐν τῇ σκοτίᾳ τῆς μέσης Ἀσίας· αὗται ἔταξαν τοὺς Μεξικανούς νὰ προσφέρωσι χιλιόπληθεις ἀνθρώπων θυσίας εἰς τὸν αἰμοχαρῆ θεὸν των. Αὗται τοὺς Ρώσους, ὧν τὴν σφαλλομένην ἰσχὺν ἐκ στρατηγικῶν σφαλμάτων οὔτε Κάρολος ὁ Β' οὔτε αὐτὸς ὁ Ναπολέων νὰ καταλθῶσιν ἠδυνήθησαν, εἶχον μοιράνην νὰ κατασυντριβῶσιν ἐπὶ τῶν Ἰαπώνων. Αὗται ἐβουλεύσαντο καὶ ἔκριναν νὰ καθιδρῶσιν ἀνὰ τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Εὐρώπην τὴν ἀνατολικὴν οἱ Ταταρομογγόλοι τὴν λατρείαν εἰς αἰμόρραντον σπάθην καὶ τῆς θρησκείας ταύτης ἰδρύματα νὰ στήσωσι τοῦ Τσεγγιχὰν τὰ ἐκ πέντε ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων κεφαλῶν τροπαια καὶ Μωάμεθ τοῦ κατακτητοῦ τὴν διὰ πτωμάτων καὶ ἐμπροσθῶν ἐστρωμένην πορείαν. Αὗται ἐμοίρασαν οἱ λαοὶ οὗτοι, Μογγόλοι, Τάταροι, Οἰνοί, Βούλγαροι, Ἰσοῦδοι, νὰ πίνωσι ζοφῶντες τὸ αἷμα τοῦ πρώτου ἐν μάχῃ

ὅπ' αὐτῶν φρονεομένου ἐχθροῦ καὶ νὰ ἔχωσιν ὡς ποτήριον τὰ κρανία τῶν πολεμίων, αὐταὶ δ' ἐβουλεύσαντο οἱ Ἄγγλοι νὰ ψευδολογῶσιν σήμερον ἐν ὀνόματι τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ. Ἡ θεία δὲ πρόνοια αὕτη παρὰ τὸ λίκνον σταθεῖσα τοῦ γένους ἡμῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐμενῶς μειδιῶσα, τὴν ὄψιν λάμπουσα ἐξ ἀγνῆς χαρᾶς, ῥαίνουσα τὰ δῶρα τῆς χάριτος αὐτῆς εἶπε «σὺ θὰ διδάξης τοὺς ἀνθρώπους τὴν λατρείαν εἰς προαγγέλωτας καὶ φιλανθρώπους θεοὺς καί, ὅταν ἔλθῃ εἰς τὴν γῆν ὁ θεάνθρωπος, σὺ θὰ ὑπάρξης τοῦ Εὐαγγελίου τῆς ἀγάπης ὁ μάρτυς καὶ ἀπόστολος· σὺ θὰ κηρύξης τὴν σωφρονοῦσαν γνώμην τῶν πολλῶν νόμον σφίζοντα, σὺ θὰ καλέσης πρῶτον τὸ ἀνθρώπινον γένος εἰς ἐλευθερον βίον, σὺ εἰς συμπόσια φιλόσοφα συνερχόμενον στεφάνους περιεστεμμένον ἀνθέων ἢ μυρσίνης καὶ ἐλαίας θαλλῶν θὰ κεραυνῆς τὸν οἶνον ἐντὸς κρατήρων χρυσῶν καὶ θὰ πίνῃς ἀνθοσμίαν διὰ τῶν χρυσῶν φιαλλῶν τοῦ Βαριουῦ ἢ διὰ σκύρων ἐξωγραφημένων ὑπὸ τοῦ Εὐφρονίου· σὺ ἐπὶ τῶν τάφων θὰ στήσῃς ἀνάγλυφα ὡς τοῦ Δεξιλέω καὶ τῆς Ἥγησους, σὺ θ' ἀγάγῃς τὸ καλὸν ἐν τῇ τέχνῃ εἰς ἀπαράμιλλον καὶ ἀνυπέβλητον πρότυπον, σὺ δὲ πρῶτον καὶ μόνον θὰ ἰδρύσῃς εἰς τὰς Μούσας καὶ τὰς Χάριτας μαρμαίροντας καὶ ἀσειστους ναοὺς, ὥστε τοῦ βίου σου σύμβολον, αὐτὸ τῶνομά σου, νὰ εἶναι ἡ χάρις καὶ ἡ εὐμουσία.»

Καὶ ἐμοίραθεν ἀψευδῶς. Ἐκ πάντων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς λαῶν, οὐ μόνον τῶν σκαιοτέρων χαμιτικῶν (ταταρομογγολικῶν), ἀλλὰ καὶ τῶν εὐγενεστέρων σημιτικῶν (Ἀσσυρίων, Φοινίκων, Ἀράβων, Ἑβραίων) καὶ ἰαπετικῶν (Ἰνδοευρωπαϊκῶν) μόνον τὸ ἔθνος τῶν Ἑλλήνων ἔχει ἐν τοῖς περὶ θεῶν λόγοις τὴν χορείαν τῶν Μουσῶν καὶ τῶν Χαρίτων. Τίς δὲν ὁμολογεῖ ὅτι τὸ κάλλιστον καὶ χαριέστατον τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας πλάσμα εἶναι ὁ μῦθος ὁ Ἑλληνικός; Θεοὶ μεγαλοπρεπεῖς καὶ μελιχόμειδοι, οὐρανόεντες ὡς ἀληθῶς, δίκαιοι καὶ φιλόανθρωποι, ἀκτινοβολοῦντες ἐξ αἰωνίου νεότητος καὶ καλλονῆς, εὐθύμοι, φιλογέλωτες, φίλοι τοῦ νέκταρος, χαίροντες νὰ βλέπωσι

τοὺς βωμοὺς αὐτῶν ζωννυμένους μὲ ὄρμαθους ἀνθέων, ῥαίνομένους μὲ μύρα, πληρουμένους ἐκ τοῦ καιομένου ἐπ' αὐτῶν λιβανωτοῦ, τὸ σύμπαν ἡμέρου φωτὸς πληροῦντες, μακρὰν πάσης ὄψεως τῶν διζυρῶν πλασμάτων αὐτῶν, τῶν ἀνθρώπων, οἰκοῦσι τὸν μέγαν, ὑψηλόν, αἰγλήεντα Ὀλυμπον, νοητὸν οὐρανόν, καθέδραν ἀκλόνητον αἰεὶ, ἦν δὲν ἠδύνατο νὰ ἐγγίσωσιν οἱ ἄνεμοι, οἱ ὄμβροι καὶ αἱ χιόνες, ἀλλ' αἰθρία ἀνέφελος ἐξετείνεται ἐπ' αὐτοῦ, λευκὴ δὲ διέτρεχεν αἴγλη.

Ἐκεῖ πάντες θεοὶ πᾶσαι τε θέαιναὶ συνήρχοντο εἰς σεμνὰ συμβούλια ἢ χαρίεντας πότους. Ἐπὶ θρόνου δὲ ἀδαμαντίνου ἐν τῇ κορυφῇ τοῦ Ὀλύμπου τούτου κάθηται ὁ Ζεὺς ὁ νεφεληγερέτης, «ἀστράπτων σέλας νεφέων παταγοδρόμω αὐδῆ», ἀλλὰ καὶ ἡεροφεγεγγῆς καὶ ξένιος καὶ φίλιος καὶ μελίχιος καὶ σωτήρ καὶ ἐλευθέριος καὶ κοσμητὴς τοῦ σύμπαντος, πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε. Παρ' αὐτῶ οἱ λοιποὶ θεοί, στέμμα ἄστρον φέρουσα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς σεμνῇ καὶ μεγαλειοτάτῃ ἄνασσα ἡ Ἥρα, «ὄμβρων μὲν μήτηρ, ἀλλὰ καὶ ἦς ἄνευ οὐδὲν ὄλως ζωῆς φύσιν ἔγνω» καὶ ὁ κραταῖος ποντομέδων Ποσειδῶν καὶ ἡ ὀλβιοδότις, ἡ ἡμερόεσσα, ἡ χαίρουσα εἰς τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ἐργασίαν Δημήτηρ, καὶ ἡ τῆς ἀγνότητος τοῦ οἴκου προστάτις Ἑστία. Ἐν μέσῳ δ' αὐτῶν εὐάνθεμον τῆς νεανικῆς ἀκμῆς κάλλος φεγγοβολοῦντες ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ὁ Ἀπόλλων καὶ ἡ Ἀρτεμις καὶ ὁ Ἑρμῆς καὶ ἡ Ἀφροδίτη καὶ ὁ Ἄρης καὶ ἡ Θέμις καὶ ὁ Διόνυσος. Παρ' αὐτοὺς δὲ θεοὶ ἄλλοι θεράποντες συναγαλλόμενοι καὶ συνεργαζόμενοι εἰς τὴν χαρὰν καὶ τὴν εὐθυμίαν τῶν οὐρανόεντων ἢ Ἀρμονία, ἡ Ἴρις καὶ αἱ Ὠραὶ καὶ αἱ Νύμφαι καὶ τῆς ἐν τῷ Ὀλύμπῳ τούτῳ νεότητος εἰκὼν ἡ Ἥβη, ἀγλαῖας δὲ πληροῦσαι καὶ θείας μουσικῆς τὴν σύνοδον τῶν Ὀλυμπίων αἱ Χάριτες καὶ αἱ Μοῦσαι.

Ἐκ τοῦ σεμνοῦ τούτου θείου ἀληθῶς συνεδρίου τῶν θεῶν οὕτε ὁ ὑψιστος Ζεὺς, οὕτε ἡ χρυσοῦς Ἀφροδίτη, οὕτε ὁ πολυάθλος φιλόανθρωπος ἦρωας Ἡρακλῆς, οὕτε ὁ υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Σεμέλης ὁ κισσοστεφῆς Διόνυσος εἶναι δι' ἐμὲ οὕτως ἀγαστοί, ὅσον αἱ Μοῦσαι καὶ Χάριτες, αἱ

ἀκόλουθοι τῶν οὐρανόεντων θεότητος αὐταὶ διὰ τὴν ἰδιαιτέραν, τὴν ὄλως Ἑλληνικὴν τοῦ μύθου μορφῆν.

Ἄλλὰ τίς ὁ περὶ αὐτῶν λόγος;

Οἱ περὶ τὴν μυθολογίαν διατρίβοντες νομίζουσι ὅτι αἱ Μοῦσαι ἦσαν τὸ πρῶτον θεότητες τῶν ὑδάτων, ὡς αἱ Νύμφαι. Τὴν γνώμην δὲ ταύτην οἱ σοφοὶ οὗτοι (Decharme, μυθολογία τῆς Ἑλλάδος· μετάφρασις Α Καράλη σελ. 282 κξ.) στηρίζουσι εἰς ταῦτα μόνον, ὅτι τὰ ἱερὰ αὐτῶν ἦσαν πλησίον χειμάρρων ἰδρυμένα ἢ πηγῶν, ὡς ἐν Διβηθρίῳ τοῦ τε Ὀλύμπου καὶ τῆς Βοιωτίας καὶ ἐν Ἑλικῶνι παρὰ τὰς ἱερὰς πηγὰς Ἀγανίπην καὶ Ἴπποκρήνην· ἐν Κορινθῷ δὲ ἡ περικαλλὴς πηγὴ Πειρήνη ἦτο ἱερὰ τῶν Μουσῶν, ἐκλοῦντο δ' ἐκ τῶν πηγῶν Διβήθριαι (λιβάς, λειμῶν) καὶ ἐν Τροιζῆνι Ἀρδαλίδες (ἄρδα—ἀρδεύω). Ὁ δὲ Ἐπίχαρμος ἐν τῇ κωμῳδίᾳ τοῦ Ἡβῆς γάμῳ ἐκάλει αὐτὰς Νειλῶ, Τριτώνη, Ἀσωπῶ, Ἐπταπόρην, Ἀχελωῖδα, Τιτοπλῶ (Τριποπλῶ) καὶ Ροδίαν, ὀνόματα ὑδάτων δηλωτικά. Εἰς τὴν ἐκ τῶν τοιούτων δὲ μαρτυριῶν γνώμην δύναται νὰ προσθέσῃ τις ὅτι ἐν Ἀθήναις τὸ ἱερὸν αὐτῶν ἦτο παρὰ τὸν Ἴλισσόν (Μοῦσαι Ἴλισσιᾶδες), ὅτι ἐν τῷ παρὰ τὴν βοιωτικὴν Κορώνειαν Διβηθρίῳ ὄρει ὁμοῦ ἀνέκειντο ἀγάλματα Μουσῶν καὶ Νυμφῶν Διβηθρίων, ὅτι περὶ ἐρώτων μουσῶν καὶ ποταμῶν ἀρχαῖαι φέρονται εἰδήσεις καὶ ἐνώσεως τῆς Καλλιόπης μετὰ τοῦ ποταμοῦ Οὐλάργου, τῆς Ἐντέρπης μετὰ τοῦ Στρυμόνος καὶ τῆς Μελπομένης μετὰ τοῦ Ἀχελῷου, ἅτινα δύναται νὰ ἐξημενυθῶσιν ὡς συμβολὴ ὑδάτων πηγῶν καὶ ποταμῶν, καὶ οὗτοι ὁ Πλούταρχος ἐτέλει κοινὰς σπονδὰς εἰς τὸν Ποσειδῶνα, τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὰς Μούσας.

Ἄλλὰ ταῦτα ἡμεῖς δὲν κρίνομεν σπονδαίαν ἀπόδειξιν τῆς πρώτης μορφῆς τῶν Μουσῶν. Πλησίον πηγῶν ἢ ποταμῶν καὶ ἄλλων θεῶν ἱερὰ ἦσαν ἰδρυμένα, ἀλλ' ὅμως ἡ θεότης αὐτῶν δὲν ἦτο βεβαίως τῶν ὑδάτων εἰκὼν ὡς αἱ νύμφαι, ὁ Ποσειδῶν καὶ αἱ περὶ αὐτὸν θεότητες, ἢ Ἀμφιτρίτη, οἱ Τριτώνες, ἢ Ἰνώ. Βεβαίως δέ, ἀφ' οὗ ἦσαν Μοῦσαι, αὐταὶ μάλιστα ἔπρεπεν εἰς τὸ ἀ-

γνὸν ὕδωρ πηγῆς ἢ ποταμοῦ λουόμεναι ἀργυροδίνου καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν κόμην καὶ τὴν περιβολὴν ἀποστίλβουσαι ἐκ καθαριότητος, νὰ κρούωσι τὴν φόρμιγγα καὶ νὰ ἐμφυσῶσι τὸν αὐλόν. Δικαίως λοιπὸν ὁ Ὀμηρὸς ἐλέγετο υἱὸς τοῦ ποταμοῦ Μέλῆτος, δηλαδὴ ὅτι ἐγεννήθη παρὰ τὰς ὄχθας τούτου τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἀνετράφη παρ' αὐτὸν καὶ εἰς τὰ ἀγνά του ὕδατα λουόμενος καὶ παρ' αὐτὸν περιπατῶν ἐποίησε τὴν Ὀδύσειαν καὶ τὴν Ἰλιάδα. Καὶ ὁ Ἡσίοδος δ' ἐποίμεινεν ἐν Ἑλικῶνι παρὰ τὴν Ἀγανίπην καὶ τὴν Περμησὸν καὶ ὁ Εὐριπίδης εἰς τὸ φῶς ἐλθὼν τῆς ζωῆς ἐλούσθη εἰς τὰ γαλανὰ κύματα τῆς Σαλαμῖνος. Ἐπλασαν δὲ οἱ παλαιοὶ καὶ τὸν περὶ Ἀρίονος τοῦ Μεθυμναίου τοῦ διθυραμβοποιῦ μῦθον, ὅτι ἐπιβουλεύμενος ὑπὸ τῶν ληστῶν ἕδων καὶ τὴν λύραν κρούσας ἐπήδησεν εἰς τὴν θάλασσαν ὡς εἰς ἀγκάλην φιλοστόργου μητρὸς, δελφῖνες δὲ φιλόμολποι ἐκόμισαν εἰς τὴν ἀκτὴν τοῦ Ταϊνάρον. Καὶ ἐν ὑστέροις δὲ χρόνοις ὁ ἀριστοτελικὸς περὶ πατρίδος ἦτο παρὰ τὸν Ἴλισσόν καὶ ἡ πλατωνικὴ Ἀκαδήμεια παρὰ τοῦ Κηφισσοῦ τὰ δρεῖρα. Αὐτὸς δὲ ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Ἀντισθένης καὶ ὁ Χαρμίδης κληθέντες εἰς τοῦ Καλλίου τὸ συμπόσιον ἐν Πειραιεῖ, χαρίεντων καὶ φιλοσόφων λόγων συμπόσιον, λουσθέντες οὕτω προσῆλθον.

Σήμερον εἶναι ἀκατανόητοι καὶ μισηταὶ διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα αἱ τοιαῦται εὐγενεῖς Μοῦσαι. Οἱ παλαιοὶ εἶπον· «εἰσὶ καὶ ἐν μούσαισιν ἐρινύες» καὶ ὑπάρχουσι μὲν καὶ νινες παρ' ἡμῖν εὐπρεπεῖς μοῦσαι, ἀλλ' ἡ σημερινὴ ποιησις καὶ ὁ ἄλλος λόγος εἶναι κατὰ πολὺ χειρότερον τῶν ἐρινύων. Στριγλαὶ ἄπλυτοι τὸ σῶμα, τοὺς ὄνυχας ἑυπαρά, τὴν κόμην ἄλουτοι, οὐχὶ τὰγλαὰ τῆς θεᾶς Μνημοσύνης καὶ τοῦ Διὸς τέκνα, ἀλλὰ τῆς μαλισταροσύνης, ἐπαίτιδος κακοδαίμονος θυγατέρος ἑακενδύτιδες, μὲ γλῶσσαν οὐχὶ τὴν θεϊκὴν τῆς ἀριστοκρατίας τοῦ πνεύματος ἐν ἧ πάντες οἱ συγγραφεῖς οἱ μεγάλοι πάντων τῶν λαῶν καὶ πάντων τῶν αἰώνων ἔγραψαν, οὐδὲ τὴν εὐωδιάζουσαν τὸ ὄργανον τῶν ὁρέων καὶ τὴν ἐλάτην, ἐν ἧ τὸ δουλεῦσαν γένος ἡμῶν ἐπαλλε τὴν χαρὰν τοῦ

οἶκον, ἐθρῆνει τοὺς νεκροὺς αὐτοῦ καὶ ὕμνει τὴν δόξαν καὶ τὴν τιμὴν, ἀλλὰ μὲ γλῶσσαν πλαστὴν καὶ μαζὰν ὡς βεβαμμένη κόμη, καὶ μὲ γνώμας ξένας τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς περιέρονται ἐπιδεικνύουσαι τὴν ἀπαιδευσίαν, ὡς εἰαίρα καυχωμένη, ὅτι δὲν καταδέχεται νὰ εἶναι σὺμφωνοῦς μὴτηρ καὶ σύζυγος.

Ἄλλὰ τότε αἱ Μοῦσαι, περικαλλεῖς καὶ σεμναὶ ὡς ἡ Μελπομένη τοῦ Φιλίσκου (Μουσεῖον Βερολίνου), ἡ Θάλεια τοῦ Βατικανοῦ καὶ αἱ πραξιτέλειοι ἐκ Μαντινείας Μοῦσαι τοῦ Ἐθνικοῦ Μουσείου μας μὲ χιονέους χιτῶνας καὶ ἰοβαφῆ ἢ πορφυρᾶ ἱμάτια, μὲ ἀνθίνα πέδιλα καὶ μὲ στεφάνους ῥόδων περὶ τὴν εὐώδη ἀκτινοβόλον κόμην, θεαὶ οὐχὶ μαγεύουσαι, ἄδουσιν ἐν τῷ νοητῷ Ὀλύμπῳ τὰ δῶρα τῶν θεῶν τὰ θάνατα καὶ τῶν ἀνθρώπων τὰς τλημοσύνας, ἐν ᾧ ὁ Ἀπόλλων ἐγκιθαρίζει, ὀρχοῦνται δὲ αἱ εὐπλόκαμοι Χάριτες καὶ εὐφροσύνην παρέχουσαι αἱ Ὁραι καὶ ἡ Ἀρμονία καὶ ἡ Ἥβη καὶ ἡ Ἀφροδίτη καὶ ἡ Ἀρτεμις καὶ ὁ Ἄρης καὶ ὁ Ἐρμῆς. Θεῶν δὲ γένος οὐσαι μαζὰν παντὸς ὄχλου ἐβίων, καὶ κατὰ πολλὴν συγκατάβασιν παρέστησαν ἐν τῇ γῆ εἰς τοὺς γάμους θνητοῦ, τοῦ Κάδμου, διότι ἐκεῖνος ἐνυμφεύετο τὴν Ἀρμονίαν.

(ἔπεται συνέχεια)

Κωνσταντῖνος Γ. Ζηδίου

ΕΘΝΙΚΗ ΜΟΥΣΑ

ΧΡΙΣΤΟΣ ΜΗΛΙΩΝΗΣ

Τρία πουλάκια κάθονταν ἔς τὴν ῥάχιν ἔς τὸ λημέρι.
Ἔνα τηράει τὸν Ἄλμυρον, ἔ' ἄλλο κατὰ τὸν Βάλτον,
Τὸ τρίτον τὸ καλύτερον, μοιρολογαίει καὶ λέγει.
«Κυρίε μου, τί ἐγίνηκεν ὁ Χρῆστος ὁ Μηλιώνης;
Οὐδὲ ἔς τὸν Βάλτον φάνηκεν οὐδὲ ἔς τὴν κρῦα βρύσιν.»
«Μᾶς εἶπαν, πέρα πέρασε, κ' ἐπῆγε πρὸς τὴν Ἄρταν,
Κ' ἐπῆρε σκλάβον τὸν κατῆν, μαζὺ μὲ δυὸ ἀγάδες.
Κι' ὁ μουσελμῆς τ' ἄκουσε, βαριά τοῦ κακοφάλην.
Τὸν Μανρομάτην ἔκραξε καὶ τὸν Μονχτάρ Κλεισοῦραν»
«Ἐσεῖς ἂν θέλετε φωνεῖ, ἂν θέλετε πρωτᾶτα,
Τὸν Χρῆστον νὰ σκοτώσετε, τὸν καπετὰν Μηλιώνην.

Τοῦτο προστάξ' ὁ βασιλεὺς καὶ ἔστειλε φερμάγι.
Παρασκευὴ ξημέρωσε (ποτὲ νὰ μ' εἶχε φέξη!)
Κι' ὁ Σουλεϊμάνης στάλθηκε νὰ πάγη νὰ τὸν εὐρη.
Ἐστὸν Ἄλμυρον τὸν ἐφθασε, κ' ὡς φίλοι φιληθῆκαν.
Ὀλογκτῆς ἐπῆγε δσον νὰ ξημερώση.
Καὶ ὅταν ἔφεξ' ἡ αὐγή, πέρασαν ἔς τὰ λημέρια.
Κι' ὁ Σουλεϊμάνης φάραξε τοῦ καπετὰν Μηλιώνη
«Χρῆστο, σὲ θέλ' ὁ βασιλεὺς, σὲ θέλουν κ' οἱ ἀγάδες.»
«Ὅσο ἦν' ὁ Χρῆστος ζωντανός, Τούρκους δὲν προσκν-
Με τὰ τουφέκια ἔτρεξαν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον. [Γράει.]
Φωτιὰν ἐδόσαν ἔς τὴν φωτιάν, κ' ἔπεσαν εἰς τὸν τόπον.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΣΗΜΕΡΟΝ

(DIE KULTUR DER GEGENWART)

B'.

ΤΑ ἑλληνικὰ φύλα πρὶν ἐγκαταστῶσιν ἐὰ ταῖς ἱστορικαῖς αὐτῶν κατοικίαις διήλθον μακρὰν περίουον μεταναστεύσεων. Ἄλλ' ἐπειδὴ πιστῶς διετήρησαν τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν συνάγεται ἀσφαλῶς ὅτι οὐδὲν ἔπαθον, ὅπερ νὰ ἀνατρέψῃ τὸν γνήσιον αὐτῶν ἐθνικὸν χαρακτῆρα, καὶ ὅτι ξένα στοιχεῖα ἢ ὀλίγα ἀνέμειξαν τοῖς ἰδίους ἢ μᾶλλον ἐντελῶς καὶ μετὰ ἐπιτυχίας ἀφωμοίωσαν. Αὕτη ἡ αὐτοδιάσωσις χαρακτηρίζει τοὺς Ἕλληνας καὶ ἐν ταῖς ἱστορικαῖς αὐτῶν κατοικίαις.

Οὐ μόνον ἐν ταῖς χώραις, ἐν ταῖς ὁποῖαις κατὰ τὰ ὑπ' αὐτῶν τῶν ἰδίων παραδεδομένα κατέλαβον ἄλλων βαρβάρων οἰκητόρων τὴν κληρονομίαν, καὶ ὧν ἐγένοντο κύριοι καὶ ἀμεσώτατοι ἄποικοι, ὡς ἐν τῇ παραλίᾳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ —παρὰ πάσας τὰς περὶ αὐτοχθονίας ἀξιώσεις τῶν Ἀρκάδων καὶ τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς — πανταχοῦ τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος εἶχόν ποτε πρὸ τῶν Ἑλλήνων κατοικήσει ἄλλα καὶ μάλιστα καθόλου μὴ Ἰνδογερμανικὰ φύλα. Ἐν πᾶνυ πολλαῖς χώραις διετηρήθη ὁ βαρβαρισμὸς ζῶν μέχρι τῶν χρόνων, περὶ ὧν ἔχομεν σαφεῖς ἱστορικὰς μαρτυρίας. Ἰδίᾳ σαφῆ τεκμήρια τούτου ὑπάρχουσιν ἐν Κρήτῃ.

Τὰ ἐν Ὀδυσσεΐα (τ, 173—175) περὶ τῆς Κρήτης λεγόμενα

... ἐν δ' ἀνθρώποι

πολλοί, ἀπειρέσιοι, καὶ ἐνήκοντα πόληες ἄλλη δ' ἄλλων γλῶσσα, μεμειγμένη... ἐβεβαίωσαν πληρέστατα τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα τῶν τελευταίων δεκαετιῶν. Ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τῆς Κρήτης ἀπαντῶσι λείψανα γλώσσης τελείως ἀφηνισθείσης. Πολλὰ τόπων ὀνόματα ἐν Κρήτῃ, εἰσὶν οὐχὶ Ἑλληνικά, τινὰ αὐτῶν ἀποδεδειγμένως Καρικὰ. Ἐπίσης πολλὰ προσώπων ὀνόματα. Ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι: τὰ ὀνόματα τῶν τόπων παρέχουσι τὴν ἀσφαλεστάτην μαρτυρίαν ὅτι ἡ χώρα πάλαι ποτὲ κατωκεῖτο ὑπὸ λαοῦ οὐχὶ ἑλληνικοῦ. Τὰ ὀνόματα τῶν ὀνομαστοτάτων ὀρέων, Παρνασσοῦ, Ὑμητοῦ, ἔχουσι καρικὴν κατάληξιν. Πρὸς τούτοις οὐδεμία ἀμφιβολία, ὅτι ὀνόματά τινα θεῶν δὲν εἶναι ἑλληνικά. Τὴν λατρείαν τοῦ οὐρανοῦ θεοῦ βεβαίως καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Διὸς ἔφερον οἱ Ἕλληνες μεθ' ἑαυτῶν ἐκ τῆς παναρχαίας αὐτῶν πατρίδος καὶ διέσωσαν διὰ μέσου τῶν μεταναστεύσεων. Ἄλλὰ πλὴν τούτου παρέλαβον μετὰ τὴν μετανάστευσιν αὐτῶν προφανῶς πολλοὺς θρησκευτικὸς τύπους καὶ μετὰ τούτων λατρείας καὶ ἱερὰ ὀνόματα παρὰ τῶν προτέρων κατοίκων.

Ἄλλὰ μόνον μέχρι τούτου τοῦ σημείου, ἐπὶ ὀνομάτων τόπων καὶ θεῶν ἐκτείνεται ἡ ἐπὶ τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων ἐπίδρασις τῶν αὐτοχθόνων. Εἰς τὸ ἄλλο ὅμως λεξικὸν φαίνεται ὅτι ἐκ τῆς γλώσσης τούτων οὐδὲν εἰσῆλθεν. Βεβαίως ἡ ἐτυμολογία τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εἶναι ἀκόμη πολὺ περισσότερο ὀπίσω ἢ ὅσον ἔσως φαίνεται εἰς τὸν ἄπειρον τάτης. Ἄλλὰ καὶ προΐουσης τῆς ἐρεύνης θὰ ὑπολειφθῶσιν ἀσφαλῶς λέξεις, τὰς ὁποῖας δὲν θὰ δυναθῶμεν οὔτε ὡς ἀρχαίας κληρονομηθείσας οὔτε ὡς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν νέας σχηματισθείσας νὰ ἀποδείξωμεν. Ἄλλὰ δὲν ἔχομεν οὐδεμίαν ἀπολύτως ἀφετηρίαν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα παρέλαβεν ἐκ τῆς τῶν παναρχαίων τῆς χώρας κατοίκων πλέον τι ἢ ἐντελῶς μεμωμένους λέξεις.

Καθόλου εἶπεῖν εἶναι τῶν χαρακτηριστικῶν ἰδιοτήτων τῆς γλώσσης τῶν Ἑλλήνων νὰ μὴ θέλη νὰ παραλαμβάνη ξένα στοιχεῖα. Ἐν ὀξυτάτῃ ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Λατίνους, οἵτινες, ἐφ' ὅσον δυναμέθηκα ἡμεῖς ἀνασκοπούμενοι νὰ ἴδωμεν, ἀποζῶσιν ἐκ τοῦ πλούτου τῶν Ἑλλήνων, ἔχουσιν οὔτοι σχεδὸν ἐντελῶς ἐξ ἰδίων δυνάμεων ἐκπονήσει τὸ χρήσιμον περὶ τὴν ἔκφρασιν ὑλικόν. Πάσας τὰς ἐννοίας τοῦ ἀτομικοῦ, τοῦ οἰκογενειακοῦ, τοῦ πολιτικοῦ βίου ὠνόμασαν διὰ λέξεων ἑλληνικῶν οἱ ὄροι τῶν τεχνῶν καὶ τῶν ἐπιστημῶν εἶναι καθαρῶς ἐθνικοί. Τὸ πολὺ πολὺ δύναται νὰ ἀναγνωρισθῇ ἐπίδρασις ξενικῶν ἐκφράσεων ἐν ταῖς ἀποικίαις ἀκριβῶς ὅπως ἦ ἐν ταῖς Ἰνδίας καὶ τῷ Ἀκρωτηρίῳ Ἀγγλικῇ γλῶσσαι περιέχει τινὰς ξένας ἐκφράσεις, αἵτινες εἰς τὸν κατοικοῦντα ἐν Λονδίῳ ἢ Ὀξφόρδῃ εἰσὶν ἀκατάληπτοι. Ὁ ἐξ Ἐφέσου ἱαμβογράφος Ἰππῶναξ μεταχειρίζεται λυδικὴν λέξιν ἵνα δηλώσῃ τὸν βασιλέα. Οἱ Κυρηναῖοι δηλοῦσιν οὐ μόνον τὸ ἀφρικανικὸν φυτόν, ἐξ οὗ ἐπλούτουσαν, τὸ σίλφιον, ὡς ἦτο εὐλογον δι' ἀφρικανικοῦ ὀνόματος ἀλλὰ καὶ τὸν σταθμώμενον αὐτό. Μείζονα ἐπίδρασιν ξενικὴν δεκνύουσιν οἱ ἐν Σικελίᾳ καὶ κάτω Ἰταλίᾳ ἀποικοὶ Ἕλληνες δὲν εἶναι μόνον τὰ ἐαυτῶν σταθμὰ καὶ τὰ νομίσματα, ὅπερ εἶναι εὐνόητον, τὰ δηλούμενα ἐντελῶς κατὰ τὸν ἐκεῖ ἐγγώριον τρόπον· παρὰ τοῖς ποιηταῖς αὐτῶν καὶ ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἐγγράφοις ἀπαντῶσι λέξεις λατινικαὶ (campus, panis, rogus) ὀλίγον τι μεταβεβλημένοι. Ἄλλὰ οἱ Ἕλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος ὠνόμασαν ξενικοῖς ὀνόμασι σχεδὸν μόνον ἔξωθεν εἰσεληθόντα πράγματα τοῦ ἀλλοδαποῦ πολιτισμοῦ. Τοῦτο βεβαίως ἀπὸ παλαιοῦ. Παρ' Ὀμήρῳ π. χ. σχεδὸν πάντα τὰ ὀνόματα τῶν μετᾶλλων εἶναι τοιαύτης καταγωγῆς. Ἡ λέξις χρυσός εἶναι σημιτικὴ, ἡ λέξις ἄργυρος εἰσῆλθεν ἔξωθεν διαβάσα τὴν Μικρὰν Ἀσίαν· αἱ λέξεις μόλιβδος καὶ σίδηρος εἶναι ἰθριτικαὶ ἢ καυκάσιαι. Ἄν μόνον ὁ χαλκός ὀνομάζεται γνησίῳ ἑλληνικῶ ὀνόματι, ἐκ τούτου ἔπεται ὅτι οἱ Ἕλληνες μόνον τὸ μετὰλλον τοῦτο

ένδελεχῶς εἶχον ἐν χρήσει. Ἄλλὰ ἀφ' ἐτέρου πάλιν τὸ λινοῦν ἔνδυμα περὶ Ὀμήρου ὠνόμασται ὀνόματι οὐχὶ ἑλληνικῶ, καὶ μεθ' Ὀμηρον σημιτικὰ πλὴν ἄλλων εἶναι καὶ τὰ τῶν γραμμάτων ὀνόματα καὶ τινὰ τῶν σταθμῶν καὶ νομισμάτων: π.χ. ἡ λέξις *μνᾶ ἢ μνη* (μνέα), ἣτις εἶναι ἡ κῦρτις πρὸς τὴν πρώτην λέξιν τῆς ῥήσεως *Mene Tekel*. εἶναι σημιτικὴ, ἐν ᾧ βεβαίως ἡ λέξις *τάλαντον*, ἐπίσης αἱ λέξεις *δραχμή*, ὀβολός εἶναι γνήσια ἑλληνικαί. Καὶ ὅπως οἱ Γερμανοὶ τὰς λέξεις *Peitsche* καὶ *Knute* ἔλαβον περὶ τῶν φιλοῦντων τὰ τοιαῦτα ὅπλα Ἀνατολικῶν λαῶν οὕτω καὶ οἱ Ἀθηναῖοι τὴν συνώνυμον λέξιν *μάραγναν*.

Καὶ ἐν τοῖς ἀπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου χρόνοις ἐγένετο χρήσις ξένων λέξεων μετὰ πολλῆς δυσκολίας, μόνον ὅτι τῶρα πολὺ πλείων ἀφορμὴ ἐδίδετο νὰ ὀνομάζωσι πράγματα ξένων χωρῶν καὶ λαῶν, καὶ ἐφ' ὅσον ἐπὶ πλεον οἱ βάρβαροι καὶ μάλιστα οἱ Ῥωμαῖοι μᾶλλον μᾶλλον ἤρχιζον νὰ ὀμιλῶσι καὶ νὰ γράφωσιν ἑλληνιστί, καὶ τὰς ἐαυτῶν ἐν τῇ γλώσῃ συνηθείας εἰς τὴν διδασκωμένην γλῶσσαν μετέφερον. Ἄλλὰ βεβαίως διὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας καὶ διὰ τῆς ἐν τοῖς αὐτοκρατορικοῖς χρόνοις ἐπακολουθησάσης ἀναμειξέως τῶν λαῶν καὶ διὰ τῆς λίαν διαδοθείσης διγλωσσίας τῶν πεπαιδευμένων καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν ἐμπόρων ἐμολύνθη ἰσχυρότερον ὁ ἑλληνικὸς χαρακτήρ τῆς γλώσσης. Ἐνοιοὶ τοῦ καθ' ἡμέραν βίου καὶ τοῦ δημοσίου ὀνομάζονται μᾶλλον μᾶλλον ὀνόμασι λατινικοῖς. Καὶ αὐτὰ τὰ προσώπων ὀνόματα μαρτυροῦσι περὶ τούτου σαφῶς: πλῆθος ἀνατολικῶν καὶ Ῥωμαϊκῶν ὀνομάτων λαμβάνονται εἰς χρῆσιν μετὰ ἑλληνικῆς καταλήξεως. Γλωσσολογικῶς διδακτικώτατά εἰσιν ὀνόματα οἷα τὸ Ἡρωδιανός, Χριστιανός, ἐν οἷς εἰς ἑλληνικὸν θέμα προσκολλάται λατινικὴ κατάληξις (-ianus, -ianός. πρὸβλ. Caesar-ianus). Καὶ ἄλλως εὐρίσκομεν εἰς τὴν δημιουργίαν ἑλληνικῶν λέξεων χρησιμοποιούμενα λατινικὰ στοιχεῖα: ἀκόμη καὶ αὐτὴ ἡ ἐσωτερικὴ μορφή τῆς γλώσσης καὶ ἡ τῶν λέξεων σύνταξις μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἐνότητος

ἐκείνης τοῦ ἑλληνικοῦ καὶ Ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅστις χαρακτηρίζει τοὺς χρόνους τῶν αὐτοκρατορῶν.»

Θεοφάνης Α. Κακριδῆς

ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ ΤΩΝ ΠΑΛΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

(συνέχεια καὶ τέλος)

ΑΝΩΤΕΡΩ ἐξετέθησαν ἐν συντομίᾳ οἱ λόγοι, δι' οὓς τὰ ἀρχαῖα γλυπτὰ ἢ γραπτὰ ἔργα παριστῶσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πρόσωπα ἐξιδανικευμένα. Παρὰ ταῦτα ἔχομεν καὶ ἔργα ἰδίως τῆς ἀρχαϊκῆς καὶ τῆς ἑλληνιστικῆς περιόδου ἀπηλλαγμένα κατὰ τι ἢ καὶ σχεδὸν ἐντελῶς τῆς τυπικῆς ὡραιότητος καὶ κανονικότητος τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ ἀπεικονίζοντα ἰδιότητα προσώπων πραγματικῶν. Ὁ Τυφών, ἢ ὅπως ἄλλως ὀνομάζεται τὸ τρισώματον τέρας τοῦ μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ τινες ἐκ τῶν περιφήμων Κορῶν, ἔργα τῶν χρόνων τοῦ Πεισιστράτου καὶ τῶν υἱῶν αὐτοῦ, καὶ ἄλλα ἐξ ἄλλων ἑλληνικῶν χωρῶν ἰδίως ἐκ Μ. Ἀσίας σύγχρονα ἔργα προδίδουσι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ἰδίως διὰ τοῦ ποικίλου σχηματισμοῦ τῶν ὀφθαλμῶν, τῆς ἑνὸς καὶ τοῦ στόματος, μεγάλην ὁμοιότητα πρὸς συγχρόνους ζήσαντα πρόσωπα. Ἐπειδὴ τότε δὲν εἶχεν εὑρεθῆ ὠρισμένος τις τύπος κάλλους, οἱ καλλιτέχναι ἐμιμοῦντο τὴν φύσιν μετὰ μεγαλυτέρας ἐλευθερίας. Κατὰ δὲ τὴν ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν τὴν ἀρχομένην μετὰ τὸν Δύσιππον, ὁ ἀδελφὸς τοῦ ὁποῦ Ἀντιστράτος ἐπενόησε πρῶτος τὴν ἄμεσον ἀπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος ἀποτύπωσιν ἐπὶ γύψου τῶν μορφῶν αὐτοῦ, ἐπιχειροῦσι νὰ ἀπαλλαγῶσι τῶν δεσμῶν τοῦ τύπου καὶ ὡς πρὸς τὰς εἰκόνας περιφήμων προσώπων ἐπιτυγχάνουσι κατὰ τὸ μέγιστον μέρος τὴν πιστὴν μίμησιν τῆς πραγματικότητος. Τοιαύτας εἰκόνας ἔχομεν τοὺς ἀνδριάντας ἢ προ-

τομάς τοῦ Δημοσθένους, Σωκράτους, καὶ Αἰσχίνου, ἵνα ἀναφέρωμεν ὀλίγα παραδείγματα. Ἡ χρησιμότης τῶν ἔργων τούτων, οἴκοθεν ἐννοεῖται, ὅτι εἶναι μεγάλη ὡς πρὸς τὴν σκοπομένην ἀναπαράστασιν τοῦ ἐξωτερικοῦ τῶν παλαιῶν.

Ἐὰν θέλωμεν τῶ ὄντι ζωντανούς Ἕλληνας καὶ Ἑλληνίδας νὰ ἴδωμεν διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τῆς φαντασίας εἰς τὰ ἔργα ταῦτα πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἀπιδώμεν. Δὲν λέγω, ὅτι πρέπει ἐντελῶς νὰ ἀμελήσωμεν τῶν ἔργων τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς τοῦ 5ου καὶ 4ου αἰῶνος. Καὶ ἐκ τούτων θὰ παραλάβωμεν χαρακτηριστικὰ τινὰ πρὸς ἀποτελεσιν τῆς εἰκόνας, ἀλλ' οὐδέποτε πάντα, θὰ ἀντικαταστήσωμεν δὲ τὰ ἀφαιρεθέντα δι' ἄλλων προσωπικῶν μᾶλλον καὶ πραγματικῶν. Οὕτως ἐὰν ἐπιχειρήσωμεν μετὰ τοῦ φίλου τῶν Ἀργείων Ἀλκιβιάδου ἐπίσκεψιν γυμνασίου τῆς ἰσχυρᾶς πελοποννησιακῆς πόλεως δὲν θὰ εὐρωμεν βεβαίως ἐκεῖ τοὺς ἐφήβους ὁμοίους πρὸς τὸν Δορυφόρον τοῦ Πολυκλείτου. Θὰ ἔχωσι πολλοὶ ἐκ τῶν γυμναζομένων μεγάλην σωματικὴν ῥώμην καὶ ἱκανῶς ἀνεπτυγμένα πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος, πολλοὶ ἐπίσης θὰ δεικνύουσι τὴν ἄμοιρον λίπους μετρίαν ἰσχύτητα τῶν συνεχῶς ἀσκουμένων, ἐξ αὐτῶν τινες θὰ περιφέρωσιν ἐπὶ τοῦ προσώπου ἐκπεφρασμένην τὴν αὐτὴν νηφαλιότητα καὶ ἀγνότητα τῆς διανοίας, τὴν προερχομένην ἐκ τοῦ σώφρονος καὶ ἐγκρατοῦς βίου, αἰδήμονες καὶ σεμνοὶ κινουῦνται ἄλλοι ἐλευθέρως καὶ τις θὰ ἐμφανισθῆ μὲ τὴν αὐτὴν ἀκριβῶς ῥυθμικὴν στάσιν κρατῶν δόρου ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου. Ἄλλ' ὅπως ἐν τῇ ζωῇ συμβαίνει οὐδεὶς θὰ εἶναι τόσον τέλειος ὅσον ὁ Δορυφόρος. Τὰς διαφόρους αὐτοῦ σωματικὰς ἀρετὰς θὰ ἴδωμεν διανεμημένας εἰς πλῆθος ὄλων νέων καὶ ἐκτὸς τῶν ἀρετῶν θὰ ἀντιληφθῶμαν ἐνιαχοῦ μὲν παχυσαρκίαν ἢ λιποσαρκίαν ὑπὲρ τὸ μέτρον, ἀλλαγῶν δὲ δυσανάλογον κάπως τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προσέτι διαφόρους ἐκφράσεις τοῦ προσώπου. Ὁ μὲν, ὡς ὁ ἀρχαῖος «Ἀπόλλων» τῆς Θήρας, ὑπερχαίρει διὰ τὴν λαμπρὰν αὐτοῦ εὐμέλειαν, ἄλλος δὲ τις ῥίπτει καταφρονητικὸν ἐγωϊστικὸν βλέμμα, ῥωμαλέος οὗτος παγκρα-

τιστῆς μετὰ ἑνὸς πεπλατυσμένης ὑπὸ τῶν κτυπημάτων. Πράγματι τοιαύτη εἰκὼν, εἰς ἣν ἑκαστός δύναται νὰ προσθέσῃ περισσότερα χρώματα διὰ τὴν ἀτελείωτον ποικίλλαν τῆς φύσεως, θὰ παριστᾷ πιστότερον τοὺς παλαιούς θαμῶνας τοῦ γυμνασίου τοῦ Ἀργους.

Τὰ ἀνωτέρω θὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄφει, ὅταν ἐκ τῶν ἔργων τῆς τέχνης ὁρμώμενοι θέλωμεν νὰ ἀναπαραστήσωμεν ἐν ἡ πλείονα ἑλληνικὰ πρόσωπα. Ἢδη προβαίνοντες γενικώτερον ὡς ἐξετάσωμεν τὸ ὄλον ἔθνος τῶν παλαιῶν, ὁποῖόν τι ἦτο κατὰ τὸ κυριώτερον ἐξωτερικὰ χαρακτηριστικά.

Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα, ἂν ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ὑπῆρξεν ὡραία, πολλοὶ λόγοι συμβάλλουσι, ὥστε νὰ εἴμεθα πεπεισμένοι περὶ τοῦ ἐν γένει ὑπερόχου αὐτῆς κάλλους. Ἐν πρώτοις οἱ Ἄριοι λαοί, ἐξ ὧν εἶναι καὶ οἱ Ἕλληνες, ὑπερέχουσι πάντων τῶν λαῶν τῆς γῆς κατὰ τὴν ὡραιότητα. Μετὰ τοῦτο τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος τὸ εὐκρατον μετὰ τοῦ θαυμασίου οὐρανοῦ καὶ τοῦ ἀφθόγου φωτός συνετέλεσε κατὰ πολὺ εἰς τὴν ἐξωραΐσιν τῆς καὶ ἀρχήθεν καλῆς ταύτης φυλῆς. Ἐπειτα, ὅπερ εἶναι σπουδαιότατον καὶ ἰδιάζον χαρακτηριστικὸν τῶν παλαιῶν Ἑλλήνων, ὁ γυμναστικὸς βίος, καὶ ἡ διὰ τῶν ἀσκήσεων ἐπιδωκομένη συμμετρικὴ ἀνάπτυξις πάντων τῶν μελῶν τοῦ σώματος δὲν ἦτο δυνατόν ἢ νὰ προαγάγῃ σημαντικῶς τὴν κοινὴν ὑγίαν καὶ καλλονὴν. Οἱ Ἕλληνες ἄλλως πεποικισμένοι ἐκ φύσεως δι' ἀντιλήψεως ἰσχυρᾶς καὶ αἰσθήσεως τοῦ καλοῦ μοναδικῆς μέχρι τοῦ νῦν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐσκόπουν διὰ τῆς γυμναστικῆς ἐκτὸς τῆς ὑγείας πρὸ πάντων ὡραῖον σῶμα νὰ διαμορφώσωσι. Πρωτίστη ἀρετὴ καὶ εὐδαιμονία ἐθεωρεῖτο τὸ νὰ ἔχη τις καλὸν σῶμα. Τὸν ἐκ Κρότωνος Φίλιππον ἀποθανόντα οἱ ἐν Σικελίᾳ Ἐγεσταῖοι ἐτίμων ὡς ἥρωα προσφέροντες θυσίας, ἐπειδὴ ἦτο κάλλιστος Ἑλλήνων τῶν κατ' ἐωυτόν, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος. Καὶ ὅταν τόση σπουδὴ καὶ φιλοτιμία ὑπῆρχε περὶ τὴν διαμόρφωσιν καλοῦ σώματος, οὐδεμία βεβαίως χωρεῖ ἀμφιβολία, ὅτι ἡ πρὸς τοῦτο προσπάθεια τῶν

παλαιῶν θὰ εἶχε λαμπρὰ διὰ τὸ ὄλον ἔθνος ἀποτελέσματα. Μάρτυρες δὲ τοῦ ὑπερόχου αὐτοῦ κάλλους ἀφρευθεῖς εἶναι τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας πλαστικῆς καὶ γραφικῆς. Διότι, ὡς ἀνωτέρω ἐξετέθη, μόνον ἢ συνένωσις ἐπὶ ἐνὸς ἀτόμου ὡς πλείστων ὥραίων μορφῶν καὶ συμμετριῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐξιδανικεύουσαν αὐθαιρεσίαν τῶν καλλιτεχνῶν, ἀλλ' αἱ καλλοναὶ αὐταὶ καὶ συμμετρίαι ὑπῆρχον πράγματι μεταξὺ τῶν ζώντων διεσπαρμέναι, οὐδέποτε δ' ὠφείλοντο εἰς φαντασιοκοπίαν.

Ἦσαν οἱ παλαιοὶ ὑψηλοῦ ἢ μετρίου ἀναστήματος ; Ὡς πρὸς τοῦτο δὲν δυνάμεθα ὠρισμένον τι νὰ εἴπωμεν, ἐπειδὴ διὰ τὴν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν ἐλλείπουσι μέχρι τοῦ νῦν, καθόσον γνωρίζω, τὰ ἀναγκαῖα μέσα. Μετρήσεις ἱκαναὶ ἀρχαίων σκελετῶν καθυστεροῦσιν ἀκόμη. Τὸ **εὐκνήμιδες Ἀχαιοὶ** τοῦ Ὀμήρου δὲν εἶναι ὀρθὸν νὰ θεωρηθῆται ὡς τις ἐξηκριβωμένη ἐθνολογικὴ παρατήρησις. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀρχαῖα ἀγάλματα δὲν ὀμιλοῦσιν ὡς πρὸς τοῦτο σαφῆ γλῶσσαν. Διότι τὸ ἀπεικονιζόμενον ἀνάστημα εἶναι σύμφωνον πρὸς τὸ ἰδεῶδες τοῦ καλλιτέχνου καὶ οὐχὶ πρὸς τὸ σύνθητες ἀνάστημα τῶν παλαιῶν. Ἐὰν δὲ τέλος ἐλλείψει ἄλλου μέσου καταφύγωμεν εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἐκτὸς τῶν ἄλλων ἐκληρονομήσαμεν καὶ τὸ ἀνάστημα παρὰ τῶν ἀρχαίων ἡμῶν προγόνων, οἱ παλαιοὶ θὰ ἦσαν συνήθως μετρίου ἀναστήματος καὶ δὲν θὰ ἦσαν τόσοσιν ὑψηλοί, ὅσον οἱ ἐξέχοντες διὰ τὸ μέγεθος αὐτῶν ἐν Εὐρώπῃ γερμανικοὶ λαοί.

Ἡ ἐπιδερμὶς τῶν παλαιῶν δὲν ἦτο ὡς ἡ τῶν βορείων λαῶν τῆς Εὐρώπης, λευκοτέρα, ἀλλ' ὡς ἡ τῶν νοτίων καὶ τῶν σημερινῶν Ἑλλήνων, δηλ. ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ σκοτεινὴ. Ἐπειδὴ δὲ συνέβαινε οἱ παλαιοὶ νὰ ἐκτίθενται περισσότερον εἰς τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας καὶ διὰ τὸ εἶδος τῶν ἀρρῶπτων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐνδυμάτων καὶ τὰς γυμνικὰς ἀσκῆσεις, εἶναι βέβαιοι, ὅτι συχνότατον θὰ ἦτο παρ' αὐτοῖς τὸ χροῶμα τῶν ἡλιοκαῶν ἀγροτῶν. Ἦτο δὲ τὸ χροῶμα τοῦτο ἐν πολλῇ τιμῇ, ἐπειδὴ ἐθεωρεῖτο ἴδιον ἐλληνικῆς ἐλευθερίου

παιδεύσεως κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ λευκὸν χροῶμα τῆς ἐπιδερμίδος τὸ ἀνήγον εἰς τοὺς ἐσκατωγραφμένους καὶ μαλθακούς ἢ τοὺς βαρβάρους. Ὁ Ἀγχιλαὸς διέταξέ ποτε ἐν Ἀσίᾳ νὰ πωληθῶσι γυμνοὶ οἱ ὑπ' αὐτοῦ συλληφθέντες βάρβαροι, ἵνα βλέποντες οἱ Ἕλληνες τὸ λευκὸν τῆς ἐπιδερμίδος αὐτῶν ἐννοήσωσι καλῶς, ὁπόσον μαλακούς ἔχουσιν ἀντιπάλους.

Σύμφωνον πρὸς τὸ σκοτεινότερον χροῶμα τῆς ἐπιδερμίδος εἶναι οὐχὶ τὸ ξανθὸν τῶν τριχῶν ἀλλὰ τὸ μέλαν καὶ καστανόν. Μελανότριχες λοιπὸν καὶ καστανότριχες ἦσαν οἱ παλαιοὶ Ἕλληνες, ὡς εἶναι καὶ οἱ νεώτεροι καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἐθνῶν οἱ κατὰ τὸ αὐτὸ γεωγραφικὸν πλάτος ζῶντες ἐν Εὐρώπῃ λαοί, οἱ Ἰταλοὶ δηλ. καὶ Ἰσπανοί. Παρὰ ταῦτα ὁ Ὀμηρὸς καλεῖ τινὰς ἐκ τῶν ἐπισημοτέρων ἡρώων ξανθοὺς, ὡς τὸν Μενέλαον, Ἀχιλλέα καὶ Ὀδυσσεά, ὁ Ἡσίοδος ὀνομάζει ξανθὴν Ἀριάδην, ὁ Ἀλκιμᾶν ὥραϊας παρθένου τὴν κόμην παραβάλλει πρὸς χρυσοῦν ἀκήρατον καὶ μεταγενέστεροι συγγραφεῖς ἐπαινοῦσι συχνάκις τὴν ξανθὴν κόμην ὥραϊων γυναικῶν. Ἀλλ' ἀκριβῶς ἕνεκα τούτου, τοῦ προδήλου δηλ. σκοποῦ, ὃν ἔχουσιν οἱ ποιηταὶ καὶ συγγραφεῖς οὗτοι, νὰ ἐπαινεῖσιν τὰ ἀναφερόμενα πρόσωπα ὡς πρὸς τὸ κάλλος αὐτῶν ἐξάγεται φανερῶς, ὅτι τὸ ξανθὸν τρίχωμα ἦτο σπάνιον. Δὲν ἐπαινοῦμεν τὸ κοινὸν καὶ σύνθητες. Διὰ τοῦτο οἱ βόρειοι ξανθοὶ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἐπαινοῦσι τοὺς καὶ τὰς μελανότριχας, ἀντιθέτως δὲ οἱ μεσημβρινοί. Ὁ μέγας Τiziano καὶ ἄλλοι Ἑνετοὶ ζωγράφοι ἀπεικονίζουσι ξανθοκόμους ὥραϊας, ἂν καὶ αἱ Ἑνετίδες ἦσαν καὶ τότε καὶ νῦν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μελανότριχες. Τὸ αὐτὸ ἐποίουν καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες καλλιτέχναι. Ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ἀκροπόλεως ὑπάρχουσι πολλὰ γλυπτὰ διατηρήσαντα τὸν ἀρχαῖον χρωματισμόν. Ἐν τούτοις λοιπὸν βλέπομεν, ὅτι κατ' ἀπαράβατον κανόνα αἱ γυναῖκες ἔχουσι τὴν κόμην ἐρυθρὰν ἢ κιτρινήν, ἐν ᾧ οἱ ἄνδρες ἔχουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ τὸν αὐτὸν χρωματισμόν καὶ ἐνίοτε κυανοῦν. Τὸ ἐρυθρὸν ἢ κίτρινον χροῶμα ἐτεθη χάριν μείζονος λαμπρότητος ἐκεῖ ἀντὶ τοῦ

ξανθοῦ τὸ δὲ κυανοῦν ἀντὶ τοῦ μέλανος. Ἡ παρουσία τοῦ κυανοῦ δικαιολογεῖται, ἐπειδὴ καὶ παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι ἐπαινεῖται ἐνίοτε καὶ ἡ μελανὴ κόμη, παρ' Ὀμήρῳ δὲ καλοῦνται ποτε **ὑακινθίνῳ ἄνθει ὁμοῖαι** αἱ τρίχες τοῦ Ὀδυσσεῶς.

Πρὸς ταῦτα φαίνεται, ὅτι ἀντιτίθενται μαρτυρίαι ῥηταὶ συγγραφῶν, οἵτινες ἔχουσι μάλιστα τοῦτο σκοπόν, νὰ ὀρίσωσι τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτήρα. Ὁ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Δικαιάρχου φερόμενος γεωγράφος, ὅστις ἐπισκεπτόμενος τὴν Βοιωτίαν καὶ πολλὰ τοὺς κατοίκους καὶ τὰς γυναῖκας αὐτῶν ἐπαινῶν λέγει τὸ τρίχωμα αὐτῶν ξανθὸν καὶ ὁ σοφιστὴς Πολέμων, ἐξ οὗ προέρχονται εἴτε ἐν λατινικῇ μεταφράσει εἴτε ἐν τῇ διασκευῇ τοῦ Ἀδαμαντίου βιβλία τινὰ φησιογενεμικὰ λεγόμενα. «**Εἰ δὲ τίσι τὸ Ἑλληνικὸν καὶ Ἰωνικὸν γένος ἐδυλάχθη καθαρῶς, ἀναφέρεται ὑπὸ τοῦ Πολέμωνος καὶ Ἀδαμαντίου, οὗτοι εἰσὶν αὐτάρκως μεγάλοι ἄνδρες, εὐρύτεροι, ὄρθιοι, εὐπαγεῖς. λευκότεροι τὴν χροῶν, ξανθοί . . .**» Ἀλλ' ἡ μαρτυρία αὕτη, ὡς καὶ ἡ τοῦ Ψευδοδικαιάρχου, δὲν εἶναι ἰσχυρά, ἐπειδὴ προδήλον εἶναι, ὅτι ὁ συγγραφεὺς μεταβάλλεται ἀντὶ κριτικοῦ εἰς ἐπαινήτην τῆς παλαιᾶς ἐλληνικῆς δόξης.

Εἶναι προσέτι ἄξιον προσοχῆς, ὅτι ἐκτὸς τοῦ τριχώματος καὶ ἐπὶ ἄλλου τινὸς σχετικοῦ σημείου συμφωνοῦμεν οἱ νεώτεροι πρὸς τοὺς παλαιούς Ἕλληνας. Πολλάκις διὰ τῶν δημοτικῶν ἡμῶν ἄσμάτων ὑμνεῖται ὡς ἰδεωδῶς ὥραϊα ἡ **ξανθὴ καὶ μαυρομμάτα**. Ἄν καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν :

**ἀριὰ ἀριὰ κόρη ξανθὴ νὰ ᾔχη
καὶ μαῦρα ἡμᾶτια**

ὀμολογεῖται, ὅτι τὸ ὥραϊον τοῦτο ἰδεῶδες εἶναι πολὺ σπάνιον. Πρὸς ταῦτα συμφωνεῖ πληρέστατα ἡ παρὰ Πλάτωνι εἰδήσις (Πολ. 4, 420), ὅτι ὁ γλυπτὴς πρέπει νὰ χρωματίζῃ διὰ μέλανος τοὺς ὀφθαλμούς τῶν ἀγαλμάτων καὶ ἡ ἐξῆς παρ' Ἀλκίφρονι (Ἀποσπ. 5) περιγραφὴ ὥραϊας τινὸς : **τρίχες . . . ξανθίζουσαι ἀφαρμάκευ-**

τα . . . ὀφθαλμοὶ δὲ νῆ τὴν Ἀρτεμιν ὄλης σελήνης εὐκυκλότεροι· καὶ τὸ μέλαν αἱ κόραι μελάνταται καὶ τὸ κύκλω λευκόν. Ὁμοίως ἀντιλαμβάνεται καὶ ὁ Φιλόστρατος τὸ κάλλος τῆς γυναικὸς κατὰ τὴν περιγραφὴν τῆς ὥραϊας Πανθείας : **«τοὺς δ' ὀφθαλμούς, ὧ παῖ, μὴ ἀπὸ τοῦ μεγέθους, μηδ' εἰ μέλανες . . . θεωρῶμεν».** (Εἰκ. 2, 9).

Ἐκ τῆς προσηγηθείσης ἐρεῦνης ἐδείχθη, ὅτι μόνον διὰ μακρῶς πλαγίας ὁδοῦ καὶ ποικίλων ἐλιγμῶν δυνάμεθα νὰ φθάσωμεν εἰς τόσον ὑψηλόν, ὁπόθεν ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς νὰ κατοπτεῦσωμεν τὸν ἀπομακρυσμένον ὥραϊον κόσμον τῶν παλαιῶν. Καὶ ἂν ἐντεῦθεν δὲν εἶδομεν πάντα λεπτομερῶς καὶ σαφῶς, ὡς ἐποθήσαμεν, ἐδιδάχθημεν ὅμως ἀρκούντως, πῶς δεόν νὰ μεταχειρίζομεθα τὰ ἔργα τῆς ἀρχαίας τέχνης καὶ τὰς μαρτυρίας τῶν συγγραφεῶν ὡς πρὸς τὸ τεθὲν ζήτημα ἐμάθομεν δηλ., ὅπερ σπουδαῖον, νὰ χωρίζομεν τὰ ἀποδοτέα εἰς τὴν τέχνην ἀπὸ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὴν φύσιν.

Κ. Α. Ρωμαῖος

ΓΝΩΜΑΙ ΣΟΦΑΙ

Οὐ μετανοεῖν ἀλλὰ προνοεῖν χρὴ τὸν ἄνδρα τὸν σοφόν.

Ἐπίχαρμος

Θάρσει· λέγων τάλπηδες οὐ σθαλεῖ ποτέ.

Σοφοκλῆς

Πολλοῦ γὰρ χρυσοῦ καὶ πλοῦτου κρεῖσσον πάτρια σώφρονι ναίειν, τὸ δὲ σύντροφον ἀδύτι θνητοῖς ἐν βίῳ χαίρειν.

Εὐριπίδης

Μηδενὶ συμφορὰν ὀνειδίσης· κοινὴ γὰρ ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον ἀόρατον.

Ἰδοκράτης

Οὔτε ἐξ ἱεροῦ βωμῶν οὔτε ἐκ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀφαιρετέον τὸν ἔλεον.

Φοκίων

Πονηρὰ φύσις μεγάλης ἐξουσίας λαβομένη μεγάλας ἀπεργάζεται συμφορὰς.

Αἰσχίνης

Οὐ πάντα πάντων ἐστίν, ἀλλὰ δεῖ χρῆσθαι πρὸς ἐν ὃ πέφηκε καὶ μὴ πρὸς ἄλλο ἄλλοις βίου ζῆλον ἔλκειν καὶ παραδιδάσθαι τὴν φύσιν.

Πλούταρχος

Ἄριστα αἱ πόλεις οἰκοῦντ' ἂν, ἐὰν οἱ μὲν πλῆται τοῖς ἀρχουσι πείθωνται, οἱ δ' ἀρχοντες τοῖς νόμοις.

Στοβαῖος

Ὦν τὰς δόξας ζήλοισι, τούτων μιμού τὰς πράξεις.

Στοβαῖος

Ὀνειροῦ ποῖα πλάσματα οἱ κόσμοι οὗτοι εἶναι; Ποῖας ὑπάρξεως σκιά πλανᾶται εἰς τὸ χῶμα; Τὸ πρόσωπόν σου, ἄνθρωπε, πρὸ σαρκοφάγου

[κλίβη·

Γελᾷ μὲ δὲ τοῦ σκελετοῦ τὸ τετρημένον στόμα.

Δ. Παπαρηγόπουλος

Η ΓΕΝΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ἐἶνε ἤδη μεσονύκτιον χειμῶνος καὶ ψῆχος δριμύ κατέχει σύμπασαν τὴν γῆν. Ἀπὸ πολλοῦ τὸ ἔαρ ἐξέλιπε, ἀποσῦραν καὶ τὸν ἀνθοσιόλιστον αὐτοῦ μανδύαν ἀπὸ τῆς φύσεως. Τὰ δένδρα γυμνά καὶ ἔρημα τῶν μοσχοβολούντων ἄλλοτε ἀνθῶν καὶ φύλλων, τρίζουσιν ἀδιακόπως εἰς τὸ δεινὸν τοῦ βορρᾶ φραγγέλωμα. Τῶν ἀηδόνων καὶ κορυθαλῶν ἔπαυσε τὸ τερπνὸν κελᾶδισμα καὶ μόνον ὁ θροῦς τῶν ἐπὶ τῆς γῆς συρομένων ξηρῶν φύλλων μίγνυται μετὰ τῆς βοῆς, ἣν ἀφίνει ὁ ἄνεμος διὰ μέσου τῶν γυμνῶν κλώνων τῶν δένδρων. — Ἡ φύσις ἀπώλεσεν ἤδη τὴν πρασίην αὐτῆς χλαῖναν μετὰ τῶν ἰδιοτρόπων αὐτῆς πτυχώσεων, τὰς ὁποίας σχηματίζουσιν αἱ ἀπειροπληθεῖς, ὅσον οὐδενὸς ἄλλου χρώματος, ἀποχρώσεις τοῦ πρασίνου.

Δὲν λάμπει πλέον ὁ σχοῖνος μετὰ τῶν κοραλλίνων αὐτοῦ κόκκων ὑπὸ τὸ λουτρον τῶν φθινοπωρινῶν ὑετῶν. Ὁ εὐθυμος ἐρυθρόλαιμος ἔπαυσεν ἤδη τὸ τερέτισμα καὶ πεφοβημένος ἐκ τῆς ἀγριότητος τοῦ χειμῶνος, ζητεῖ ἔντρομος, πηδῶν ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον, ἀπὸ φράκτου εἰς φράκτην, καταφύγιον καὶ σωτηρίαν. Τὰ μέλανα νέφη, καταπλημμυρίσαντα τὸν οὐρανὸν καὶ ἀποκρύψαντα τὸν ζεῖδωρον ἥλιον, ὡς ἀκράτητος χείμαρρος ἐπὶ τὴν γῆν δρυῶσι, κατακλύζουσι καὶ ὡς παμμεγέθεις τολύπαι κυλλοῦνται ἐπ' αὐτῆς!

Παντοῦ σκότος φυσικόν, ἀλλὰ καὶ σκότος ψυχικόν!

Ἡ ἀνθρωπότης σύμπασα παραπαίει ἐν τῷ σκότει τῶν αἰσθήσεων καὶ γνώσεων, τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλπίδος. Βλέπει περίφοβος τὴν ἐγειρο-

μένην πάντοθεν τρικυμίαν τῶν ἀμφιβολιῶν τοῦ πνεύματος. Ἐντρομος καταφεύγει, ζητοῦσα τὸ θάλπος, εἰς τὰς ξηρὰς τῆς ἀμαθείας στρωμνάς· ἀλλὰ μάτην!

Ὁ βορρᾶς μαίνεται, τὸ σκότος κυριαρχεῖ καὶ ἄν τις λύχνος που εὐρίσκηται, ὠχρηᾷ καὶ οὕτως καὶ τέλος σβέννυται!

Καὶ ἐνόμιζε τις ὅτι ὁ θάνατος, ἂν μὴ ἐπῆλθεν, ἤδη ἐπίκειται εἰς τὴν ἀτυχή ὅσον καὶ ἀμαρτωλὴν φύσιν.

Ἄλλ' ὁ φιλόστοργος καὶ ἀγαθὸς δημιουργὸς δὲν ἐγκαταλείπει αὐτήν. Δεικνύει δείγματα ἀνεκτιμήτου ἀγάπης πρὸς τὴν ἀπομακρυνθεῖσαν ἀπ' αὐτοῦ καὶ σωτήρα πρὸς αὐτὴν ἀποστέλλει τὸν Υἱὸν Αὐτοῦ.

* *

Τίς θὰ μοι δώσῃ γραφίδα, πτέρυγας ἔχουσαν ἀγγέλων, ὅπως χαράξω ἐπὶ τοῦ χάρτου στροφάς, πλήρεις λιβανωτοῦ καὶ μύρων; Τίς θὰ δυνήθῃ νὰ μοι ἐμπνεύσῃ ἤχους οὐρανίους ὅπως τονίσω δι' αὐτῶν λύραν ὑπερκόσμιον καὶ ψάλω τὴν ᾠδὴν τοῦ Μυστηρίου; Ποῖος θὰ μὲ διδάξῃ τὸν τρόπον τῆς ἀνταμοιβῆς τῆς οὐρανιας δυνάμεως διὰ τῆς γήινης ἀδυναμίας;

Ὁ ἀνθρώπινος κάλαμος, διὰν πρόκηται νὰ βαπτισθῇ εἰς μελάνην διὰ νὰ ὑμνήσῃ τὸν Θεόν, εἶνε πολὺ μικρὸς· ἐνῶ διὰ νὰ βαπτισθῇ εἰς ὄξος καὶ χολήν, ὅπως ποιῆσῃ Αὐτόν, εἶνε πολὺ μέγας!

Ἄς σιγήσῃ λοιπὸν ἡ λύρα μου καὶ ἡ ψυχὴ μου ἄς ἀναλάβῃ τὸ ἔργον αὐτῆς.

* *

Ποῖον μυστήριον μέγα! Ἴδου ἐν ἀφανὲς καὶ ἄσημον τῆς Βηθλεὲμ σπήλαιον περικλείει εἰς τὰς μικράς, προσκαίρους καὶ περιορισμένας αὐτοῦ ἀγκάλας τὸ Ἄπειρον καὶ τὸ Αἰώνιον! Ἀπλήτου πληροῦται φωτὸς καὶ πύρινος στύλος ἐξ αὐτοῦ ἐξικνεῖται εἰς οὐρανόν, καταναγάζων τὴν ἀνθρωπότητα ὅλην. Θεῖον Βρέφος τίκεται ἐν αὐτῷ ἐν μέσῳ εἰρήνης καὶ ἡρεμίας ἀνεκφράστου ἐκ τῆς Παρθένου Μαρίας καὶ ἐναποτίθεται ἐπὶ φάτνης ἀλόγων ὡς ἐπὶ κοιτίδος βασιλικῆς, ἐνῶ οὐράνια

δυνάμεις ψάλλουσιν ἐπὶ τῇ γεννήσει αὐτοῦ.

Ἀνέτειλεν ὁ πλάσας τὸν ἥλιον καὶ τὰ νέφη ἔσοκορπίσθησαν καὶ τὰ σκότη τῆς ψυχῆς διελύθησαν.

Ὁ χείμαρρος, ὁ ἐπαπειλήσας τὴν φύσιν ἄπασαν καὶ ἀνθρωπότητα, ἀνακόπεται καὶ τὸν βαρύνοντον αὐτοῦ ῥόχθον διαδέχεται θεία ἁρμονία ἐκ τῆς συγχύσεως τῶν κλαυθμηρισμῶν τοῦ Βρέφους μετὰ τῶν ὕμνων τῶν ἀγγέλων. Κοιμάται εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς Πανάγνου αὐτοῦ Μητρὸς καὶ ὁ ὕπνος αὐτοῦ ἐξασφαλίζει τὴν ὑπὸ τῶν ἀγγέλων διακηρυττομένην παγκόσμιον εἰρήνην καὶ χαράν. Ἀστὴρ ἐξ ἀνατολῶν, τανυσιπερος Φήμη, ἀγγέλλει τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ καὶ ἄρχοντες καὶ βασιλεῖς, μάγοι καὶ ποιμένες, προσέρχονται καὶ πίπτουσι πρὸ τοῦ ἐνσαρκωθέντος Θεοῦ, κομίζοντες δῶρα, Θεῷ μόνον καὶ βασιλεῖ προσφερόμενα.

* *

Δεῦτε οἱ πτωχοὶ καὶ ἄστεγοι καὶ οἱ τῆς ὀδύνης τὸν ἄριον ἐσθίοντες ἀντλήσατε παρηγορίαν καὶ θάρρος ἐκ τῆς μέχρι τῆς φάτνης καὶ τοῦ σπηλαίου συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ!

Δεῦτε οἱ εὐποροῦντες καὶ οἱ ἐν ἱματίοις πολυτίμοις καὶ χρυσῷ καὶ εὐζωίᾳ ἀπειριγράπτω ζῶντες κατέλθετε καὶ εἰσελθετε εἰς τὰς τρώγλας καὶ τὰ σπήλαια, τὰς καλύβας τῆς πενίας καὶ συμφορᾶς, καὶ βοηθήσατε τοῖς πτωχοῖς, ὅπως ψάλωσι μεθ' ὑμῶν καὶ οὗτοι τὸν ἀγγελικὸν ὕμνον, τὸν ὕμνον τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης.

Καὶ ἡμεῖς, πολυπαθεῖς ἀδελφοὶ μου, Ἡπειρώται, Θράκες καὶ Μακεδόνες στραφήτε πρὸς τὴν Βηθλεὲμ καὶ ἴδετε εἰς τὴν φάτνην αὐτῆς κείμενον τὸν υἱὸν τοῦ Βασιλέως τοῦ κόσμου. Ἀντιπαραβάλετε τὴν πενίαν τῆς Μητρὸς καὶ τοῦ κηδεμόνος πρὸς τὴν ἐνδοξον καὶ βασιλικὴν γενεαλογίαν αὐτῶν καὶ καταγωγήν καὶ ἀντλήσατε ὑπομονὴν ἐν ταῖς θλίψεσι καὶ θάρρος ἐν τοῖς ἀγῶσιν. Ἀφήσατε νὰ καταπλημμυρίσῃ τὰ στήθη ὑμῶν ἢ πρὸς τὸ θεῖον Βρέφος ἐλπίς. Ἡ ἀγαθότης αὐτοῦ, θελήσαντος νὰ καλύψῃ τὴν ἄβυσσον τῶν ἀπειρῶν ἀμαρτημάτων τῆς ἀνθρωπό-

τητος, διὰ τῆς ἐνσαρκώσεως καὶ ἔτι διὰ τοῦ σταυρικοῦ αὐτοῦ θανάτου, δεόν νὰ πληρώσῃ ὑμᾶς πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἐμπειδῶσῃ εἰς τὴν μεγάλην τῆς Πατρίδος ἰδέαν.

Τὸ Βρέφος, τὸ σήμερον μικρὸν καὶ αἶριον Διδάσκαλος Θεῖος τῆς Τιβεριάδος λίμνης, θὰ ἀποξηράνῃ τὴν μεγάλην καὶ τελματώδη λίμνην τῶν κακώσεων καὶ σφαγῶν, τῆς βεβηλώσεως καὶ ἐρημώσεως, ἐντὸς τῆς ὁποίας σήμερον κολυμβᾶτε πνιγόμενοι. Καὶ ἐπὶ τοῦ ἀποξηρανθέντος ἐδάφους τοῦ τέλματος θὰ ἴδητε ἀναφυόμενον τὸ μέγα τῆς Ἐλευθερίας δένδρον, ὑπὸ τὴν σκιὰν τοῦ ὁποίου κεκμηκότες καὶ ἐξησθενημένοι θὰ ἀναπαυθῆτε. Καὶ θὰ δρέψητε τείνοντες τὰς χεῖρας τοὺς γλυκεῖς αὐτοῦ καρπούς, ὅπως δροσίσητε τὴν γλώσσαν ὑμῶν καὶ ἀποπλύνητε αὐτήν, γευομένην ἤδη τῶν πικρῶν καρπῶν τῆς ἐθνικῆς ἀγωνίας καὶ τοῦ μαρτυρίου!

Ἐνώσατε τοὺς ὕμνους ὑμῶν μετὰ τοῦ φλοίσβου τῶν ὑδάτων τοῦ Ἰοῦνίου καὶ τοῦ Αἰγαίου, μετὰ τοῦ ἡσύχου κελαρύσματος τῶν πηγῶν καὶ τῆς μουσικῆς τοῦ φυλλώματος τῶν δασῶν εἰς ἀγγελικὸν καὶ οὐράνιον ὕμνον, τὸν ὕμνον τῆς εἰρήνης.

Κλίνωμεν ὄθεν πάντες τὴν κεφαλὴν πρὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ σήμερον ἐπὶ τῆς μυστικῆς Τραπεζῆς κειμένου, ἀνοίξωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν πρὸ τοῦ φωταυγοῦς τῆς δικαιοσύνης Ἡλίου καὶ ἀποφράξωμεν τὰ ὄτα ἐνώπιον τοῦ Λόγου.

Ἰωάν. Σ. Φλετούρης

Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΕΝΟΤΗΣ ΑΝΑ ΜΕΣΟΝ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Ε'.

Τελευταῖος τοῦ μεσαιωνικοῦ ἑλληνισμοῦ ἡρώδης, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος, κατὰ τὴν μικρὰν τοῦ Λύκου κοιλάδα γενναϊότατα πεσὼν καὶ τὴν ἐθνικὴν τιμὴν ἀλώβητον τοῖς ἐπιγενομένοις παραδούς, νεκρὸς ἐκεῖ κείται ἐν μέσῳ ἀπειραγιδμῶν νεκρῶν. Τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας ὁ

κάλλιστος νῶς — τὸ ἴνδαλμα τοῦτο τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ — ἐν αῖ, ἐπὶ δέκα αἰῶνας σχεδόν, τὸ εὐαγγέλιον τῆς ἀγάπης, τοῦ ἐλέου καὶ τῆς συγγνώμης ἐδιδάσκειτο, εἰς τέμενος τοῦ ἐν ταῖς ἀραβικαῖς ἐρήμοις ἀναφανέντος σαρκικῆς θρησκείας ἰδρυτοῦ, ἀπὸ τῶν πρώτων τῆς ἀλώσεως ἡμερῶν μεταβάλλεται. Τοῦ Κωνσταντίνου ἡ πόλις ἡ χαρὰ καὶ ἡ ἐλπίς τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων — ἡ τὰς Μούσας λατρεύουσα καὶ τὰς καλὰς καλλιεργήσασα τέχνας, ἡ πόλις τῶν δαφροστεφῶν στρατηγῶν καὶ τῶν μεγαλοφυῶν ἐστεμμένων στρατηλατῶν, ἡ πρωτεύουσα. ἤς τὰ τείχη ἐπὶ χιλιετηρίδα ὄλην, ἀσάλευτα ἔμειναν πρὸ τῶν λυσοσῶδων ἐπελάσεων τῶν ἐκ τῆς δεσποτικῆς καὶ πνευματικῆς ζοφερᾶς Ἀσίας ἐκαστοτε ὁρμωμένων βαρβάρων λαῶν, φορικτῶς σπαράσσεται ὑπὸ τοῦ ἀγριωτέρου τῶν κατακτητῶν, τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου ἀδρανοῦντος.

Ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ πληγέντος δικεφάλου ἀετοῦ τὴν ἡμωμένην ὁ μουσουλμάνος στήσας, ὁρμητικὸς καὶ ἐπὶ τὰς λοιπὰς, τὰς ἐλεθέρους ἔτι, ἐλληνικὰς ἐπέρχεται χώρας. Σβέννεται τὸ ἐκ τοῦ βωμοῦ τῶν Μουσῶν εὐεργετικωτάτας λάμψεις ἐκπέμπον θεῖον πῦρ, τῆς Ἐλευθερίας — δῶρον πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα τῆς ἐλληνικῆς ἰδέας — τὸ ἄγαλμα διὰ σφυρῶν καὶ πελέκων συντριβεται, καὶ μελανὸν σκότος ἀπαισιῶς καλύπτει τὴν πάτριον ἡμῶν γῆν.

Ὁ δικεφάλος ἀετὸς — τῶν βυζαντιακῶν λεγεῶνων τὸ νικηφόρον σύμβολον — ἐκ τῶν αἰθερίων ὑψῶν, εἰς αἶ, τὰ τείχη βαρυαλῆς καταλιπὼν κατὰ τὴν φοβερὰν τῆς ἀλώσεως στιγμὴν, περιεπλανᾶτο περιλύπως, ὄρων τὰ σκληρὰ δεινοπαθήματα τοῦ λαοῦ, ὃς αὐτὸν ὡς σύμβολον τῆς ἰσχύος αὐτοῦ εἶχεν, δὲν ἀπομακρύνεται τῶν θελκτικῶν τοῦ Βοσπόρου ἀκτῶν καὶ τῶν μεγαλοπρεπῶν θόλων τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἀλλ' ὀδυνηρῶς ἐκ τοῦ τραύματος κλάζων, πρὸς τὴν πόλιν κατέρχεται καὶ ἐν τῷ Φαναρίῳ τὴν πενιχρὰν μὲν ἤδη, πλὴν ἄγρυπνον αὐτοῦ πηγνύει σκοπιάν.

Συνελόντι εἰπεῖν, κατὰ τὴν ἐπύρατον ἡμέραν τῆς 29ης μαΐου τοῦ 1453 ὁ Ἑλληνισμὸς τὸ πᾶν,

πλὴν τῆς τιμῆς, ἀπώλεσε. Καὶ ὁμως, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος — ὅπερ, κατὰ τὸν χρησμὸν τῆς Πυθίας ὁμοιάζον πρὸς ἀσκόν, ὅτε μὲν ἠρέμα ἐπιπλέει ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς μαρμαριούσης θαλάσσης, ὅτε δὲ βαπτίζεται ἐντὸς τῶν κελαινῶν κυμάτων τοῦ παφλάζοντος πόντου, οὐδέποτε ὁμως, οὐδέποτε καταποντίζεται μέχρι τοῦ πνυθμένου τοῦ ὠκεανοῦ τῶν αἰώνων, ὅστις τοσοῦτους ἄχρι τοῦδε κατέπυε λαοὺς ἀπ' αὐτῆς ταύτης τῆς πρώτης τῆς ἀλώσεως ἡμέρας πασιφανῶς διεπίστωσεν, οἷ οὐδαμῶς ἐκάμφθη πρὸ τοῦ μεγέθους τῆς ἀγρίας λαίλαπος, τῆς ἀπειλησάσης πρὸς στιγμὴν ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς γῆς αὐτὸ νὰ σαρώσῃ.

«Γιατ' εἶναι θέλημα Θεοῦ ἡ Πόλις νὰ τουρκένη» μετ' ἄλλους ὁμολογεῖ τὸ ἐθνικὸν ἄσμα, καὶ αὐτὸ τοῦτο εὐθύς ἀμέσως περαιτέρω μεταλαμπαδεύει εἰς τὰς δουλευούσας τῶν Ἑλλήνων γενεὰς τὴν μετὰ πεποιθήσεως ἐλπίδα:

«Πάλιν μὲ χρόνους, μὲ καιροῦς, πάλιν ἴδικά μας θάναι»

Οὐδέποτε ἡ ἐθνικὴ ψυχὴ νὰ πιστεύσῃ ἠθέλησεν ὅτι τὸ δεινῶς χειμαζόμενον ἐλληνικὸν γένος ἔμεινε πλέον ἄνευ βασιλέως καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς πρὸς ἀπελευθέρωσιν ἐλπίδος.

«Μὰ δὲν τὸ ἤθελ' ὁ Θεός. Δὲν ἤθελε νὰ φήσῃ τῶν χριστιανῶν τὸ γένος αἰώνια δίχως βασιλεία, κι' ἐλευθερίας ἐλπίδα» τὴν ἐθνικὴν παράδοσιν ἐπαναλαμβάνων ὁ πολυκλανοτος Βιζυνηγὸς ἐν καλλίστῳ ποιήματι αὐτοῦ ἀναφωνεῖ.

Ἡ ἐθνικὴ δ' αὕτη παράδοσις γαλουχεῖ καὶ βαυκαλίζει τὰς γενεὰς τῶν Ἑλλήνων διὰ τοῦ ποιητικωτάτου θρούλλου, ὅτι ὁ τελευταῖος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἥρωας, ὁ ἔκτοτε ἐν τῇ ἐθνικῇ ἀποκρυσταλλωθεὶς συνειδήσει, Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος, ὅτε, κατὰ τὴν εἰς τὸν Ἄδην κάθοδον, ἔμαθεν ἐκ τῶν συμπολεμιστῶν αὐτοῦ ὅτι ἡ πόλις ἐάλω, δὲν προὐχώρησε μέχρι τῶν βασιλείων τοῦ Πλούτωνος, ἀλλὰ, παρὰ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Χάρωνος, καὶ ὑπὸ τῆς ἐμπύστου ἀκολουθούμενος φρουρᾶς, εἰς τὸν ἄνω ἐπέστρεψε κόσμον, ἀπομαρμαρωθεὶς μετὰ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ.

Ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν ἀνὰ μέσον τῶν αἰώνων εὐλαβῶς μεταδίδεται ὁ ἐθνικὸς οὗτος θρούλ-

λος, τὸ δὲ πιστῶς ἔχον τῶν πατρίων παραδόσεων ἐλληνικὸν γένος ἀκραδάντως πιστεύει ὅτι ὁ «μ α ρ μ α ρ ω μ ἔ ν ο ς β α σ ι λ ῆ ᾶ ς» πεδιάδας καὶ δάση καὶ ὄρη καὶ χαράδρας καὶ φάραγγας ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης διασχίζει, τὰς ἀλυτρώτους ἐπισκεπτόμενος χώρας καὶ τοὺς εἰς ρ α γ ι ᾶ δ ε ς μεταβληθέντας φιλελευθέρους ὑπηκόους αὐτοῦ ἐνθαυρούων.

Ποσάκις, ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὰς μακρὰς καὶ νεφελώδεις τοῦ χειμῶνος νύκτας, καθ' ὅς ὁ παταγώδης ἤχος τοῦ μετὰ σφοδρότητος πνέοντος βορρᾶ καὶ ἡ πένθιμος φωνὴ τοῦ ἐπὶ τῆς στέγης ἀγροτικῆς τινοῦ οἰκίας καὶ ἐν τῷ σκότει θρηνοῦντος πτηνοῦ ἠκούοντο μόνον, ποσάκις, ἴγω, οἱ τουρκοκρατούμενοι πρόγονοι ἡμῶν δὲν ἐπιστευσαν ὅτι τῶν κυνῶν αἱ τρομώδεις ὕλακαὶ ἠγγελον αὐτοῖς τὴν διέλευσιν τοῦ ἀπομαρμαρωθέντος ἀθλοφόρου ἥρωος μετὰ τῆς πιστῆς φρουρᾶς αὐτοῦ;

Ἐντυχῶς, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τοὺς θρούλλους καὶ τὰς παραδόσεις, ἵνα καταδείξῃ ὅτι οὐδαμῶς ἐπιτόθη μήπως ὑπὸ τοῦ μουσουλμανικοῦ παντελῶς καταποντισθῆ χειμάρρου. Ἀπὸ τῆς ἐπιούσης τῆς ἀλώσεως τῆς βασιλείας τῶν πόλεων κατεκλύσθησαν οἱ ὄρυμοι καὶ αἱ φάραγγες ἐκ τῶν ἀρειμανίων καὶ φιλελευθέρων ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες ἐπ' αἰῶνας ἀπετέλεσαν τῶν κ λ ε φ τ ῶ ν τὴν πολυθρόλητον φάλαγγα καὶ ἐχρησμευσαν ὡς ἀπόστολοι καὶ ἐργάται τῆς ἐλληνικῆς παλιγγενεσίας, καὶ ὧν τὸν σκοπὸν καὶ τὰ φρονήματα — φρονήματα τοῦ ὄλου ἔθνους — ἡ ἐθνικὴ συνείδησις ἐν τοῖς δημοτικοῖς ἄσμασι ἀπεικόισε καὶ ἀπεκρυστάλλωσε.

«Μάνα, σοῦ λέω δὲν ἔμπορῶ τοὺς Τούρκους νὰ δουλεύω, δὲν εἰμπορῶ, δὲν δύναμαι ἐμάλλιασ' ἢ καρδιά μου. Θὰ πάρω τὸ ντουφέκι μου, νὰ πάω νὰ γείνω κλέφτης, νὰ κατοικήσω εἰς τὰ βουνὰ καὶ εἰς ταῖς ψηλαῖς εἰς οὐλοῖαις, Θὰ φέγω, μάνα, καὶ μὴν κλαῖς, μὴν δός μου τὴν εὐχὴ σου, κ' εὐχήσου με, μαγοῦλά μου Τούρκους πολλοὺς νὰ σφάξω.»

Κατὰ τοὺς πρώτους ἰδίᾳ χρόνους τῆς τουρκοκρατίας, τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος ὑπέστη τὴν ἐσχά-

τὴν τῶν περιφρονησῶν. Καιροὶ πένθους γενικοῦ, καὶ ὀλοθυγμῶν τῶν μητέρων, οἵτινες μετ' ἀνεκδιγητῆτος ἄλλους ἀνὰ πᾶσαν τετραετίαν εἰς τοὺς ἀνοικτίρμονας Τούρκους τὸν φοικτὴν καὶ κατὰ κρατον τοῦ «παιδομαζώματος» φόρον ἐτέλουν. Καιροὶ βαθέος πνευματικοῦ σκότους, ὅπερ ἱερεῖς σεβάσμοι καὶ ψάλται εὐσεβεῖς ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτὸς καὶ εἰς ἀπόκεντρόν τι μέρος, ὑπὸ τὸ ὠχρὸν δὲ τῆς λυχνίας φῶς, ἐπ' αἰῶνας νὰ διαλύσωσιν ἠγωνίζοντο, τὰς πτωχὰς αὐτῶν γνώσεις μεταδίδοντες τοῖς μικροῖς μαθηταῖς, οἵτινες εἰς τὸ μυστικὸν πορευόμενοι σχολεῖον, τὴν σελήνην μετ' ἀφελείας ἐπεκαλοῦντο, ἵνα καθ' ὁδὸν φωτίξῃ αὐτοὺς.

«Φεγγαράκι μου λαμπρό,
φέγγε με νὰ περπατῶ,
νὰ πηγαίνω εἰς τὸ σχολεῖον,
νὰ μαθαίνω γράμματα,
γράμματα, σπονδάγματα,
τοῦ Θεοῦ τὰ πράγματα»

Πλὴν ἀλλ' ὁμως, οἱ καιροὶ μεταβάλλονται καὶ τοῦ κόσμου ἀλλοιοῦται ἡ ὄψις «Τι σ' ὄφελεῖ κι' ἂν ζήσης, καὶ εἶσαι εἰς τὴν σκλαβιά; στοχάσου πῶς σὲ πῆνον καθ' ὄραν εἰς τὴν φωτιά. καλλίτερα μιᾶς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ παρὰ σαράντα χρόνων σκλαβιά καὶ φυλακή.»

Τὰ θύορια τοῦ ἀληθοῦς τῆς ἐλευθερίας ἔμφωδοῦ καὶ μάρτυρος Ρήγα τοῦ Φεραίου τοῦ ἐνδόξου εἰς τὰ ἁγιασθέντα τοῦ Βελιγραδίου ἐδάφη πεσόντος, μετὰ παλμῶν καὶ συγκινήσεων ἀδόμητα ἐν πεδιάσει καὶ ὄρεσι, ἐν ἐορταῖς καὶ πανηγύρεσι ὑπὸ τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων ἡμῶν ἐγαλοῦχησαν τὴν γενεάν τῶν γιγάντων καὶ ἐχρησίμευσαν ὡς ἡ πυροφόρος θουαλλίς τῆς μεγάλης ἐκρήξεως τοῦ 1821.

Καὶ ἰδοὺ ἀπὸ τοῦ Προῦθου προβάλλει ἡ αὐγὴ. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης προθύμως καταλιπὼν τὰ ἐν Ρωσσίᾳ ἀνάκτορα, τοῦ συνταγματάρχου τὴν ἐπωμίδα καὶ τοῦ ἡγεμόνος τὴν τιάραν, ἀπὸ τῶν ὀχθῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου τῆς πατρίδος τὴν ἀνάστασιν κηρύττει. Τοῦ ἀνέμου ἡ πνοὴ καὶ τοῦ πόντου τὸ κύμα χαρμοσύνως μεταδίδουσιν ἀνὰ πάσας τὰς ἐλληνικὰς χώρας καὶ τὰς ἐλληνικὰς ἀκτὰς τὸ ἐγερτήριο σάλπισμα: «ἀνὰ

στα ἡ πατρὶς.» Καὶ ἡ ἐπὶ τέσσαρας αἰῶνας νεκροφάνειαν πάσχουσα Ἑλλάς ἀποφασιστικῶς ἐγείρεται πλέον καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς ἐπικαλεῖται λέγουσα :

«ὦ παιδιὰ μου, ὄρφανά μου, σκορπισμένα ἴδω κ' ἐκεῖ, σὴν αὐτὴν με, τελειῶνω, νά! μοῦ βγαλῆ ἡ ψυχή.»

Ἡ δὲ ὀδοδότης ἐκκλησία, ἡ διαφυλάξασα, παραμυθήσασα καὶ ἐκπαιδεύσασα ἐν τῇ δουλείᾳ τὸ γένος, καὶ ἐκ τῶν σεμνῶν λειτουργῶν τῆς ὁποίας πολλάκις τὸ ἰλαστήριον θῦμα ὑπὸ τοῦ ἀγρίου τυράννου ἐζητήθη εὐλογεῖ ἀπὸ τῶν ἀπορρώγων τῶν Καλαβρῶτων βράχων τὴν ἔναρξιν τῆς μεγάλης ἡμῶν ἐπαναστάσεως.

Τὸ θάσος καὶ ἡ κανδήλα ἔσωσαν τὸν Ἑλληνισμόν.

«Ἀκόμα τοῦτ' τὴν ἄνοιξιν,
ραγιάδες, ραγιάδες,
τοῦτο τὸ καλοκαίρι,
καῦμένη Ρούμελη.»

Τὸ ἐπὶ τῶν ὁρέων τῆς Ρούμελης ἀπὸ ἐπιπλοῶν συγκινητικῶς ἠδόμενον δημοικὸν τοῦτο ᾄσμα, ὅπερ δὲν εἶχεν εἰσέτι ἐπαληθεύση κατὰ τὰς προγενεσιέρας τοῦ ἔθνους ἐπαναστάσεις, ἤδη ἐν ἀπάσαις ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις περιπαθέστερον ἐφάλλετο. Τοῦ δ' ᾄσματος οἱ φθόγγοι καὶ τῶν ὄπλων ἡ κλαγγή, ἐναρμονίως ἐνούμενοι, ἀνὰ τὰς χαράδρας ἀντήχουν τῶν σκιερῶν τῆς Ἑλλάδος ὁρέων, ἰσχυρῶς δ' ἐδόνουν τὰς καρδίας τῶν ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἐξεγεροθέντων ἵνα ἐκδύκῃσιν τεσσάρων αἰῶνων δευρά, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀπαλαγῶσιν αὐτῶν.

Ἄνευ κεραυνοῦ, ἄνευ αἰγίδος, ἄνευ συμμάχων θεῶν τὸ ἑλληνικὸν γένος τὸν τιάνειον ἀνέλαβεν ἀγῶνα νὰ διασείη τὰ βάθρα τοῦ θρόνου μονάρχου, οὗ ἡ ἀλόλυτος ἰσχύς ἐξετείνετο τότε ἀπὸ τοῦ Καυκάσου μέχρι τῶν ἀφρικανικῶν ἐρήμων καὶ ἀπὸ τῆς Δαλματίας μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ ὠκεανοῦ, καὶ ὅν ἔτρομον οἱ λαοὶ καὶ αὐτῆς τῆς γηραιᾶς Εὐρώπης. Χρόνοι ἀπαραμίλλου ἡραυμοῦ καὶ ὑπεριότητος αὐταπαρηγήσεως, μεγιστων δὲ θυσιῶν. Αἱ ἐριβόλακες πεδιάδες καὶ τὰ γραφικὰ ὄρη, τὰ πολυτάραχα πελάγη καὶ αἱ θελκτικαὶ τῆς Ἑλλά-

δος ἀκταὶ ἐπὶ ἐννέα ἔτη ἀντήχουν ἐκ τε τῶν νικητηρίων παιάνων καὶ ἐκ τῶν ὀλολυγῶν τῶν ἠτιωμένων, μελανὸν δὲ καπνὸν καὶ μαινομένας φλόγας ἀνέθρωςκον τὰ πυροπολούμενα πλοῖα καὶ τὰ φλεγόμενα οἰκήματα καὶ παρθένα δάση.

Τέφρα πυκνὴ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὠραίας ἑλληνίδος γῆς ἐπιστρώννεται, ἀλλ' ἐκ τῆς τέφρας ταύτης τὸ καλλίκορμον τῆς Ἐλευθερίας δένδρον ἀναθάλλει. Ὑπὸ τὸ δένδρον δὲ τοῦτο νὰ σκιασθῶσι περιπαθῶς ποθοῦσαι καὶ αἱ μὴ ἐξεληθοῦσαι εἰ ἐκ τοῦ σκότους τῆς δουλείας προσφιλεῖς τῆς μητρὸς Ἑλλάδος θυγατέρες, καθ' ἑκάστην πρωτῶν ἐμπιστεύονται εἰς τὴν ποτιάν ἀθραν, ἵνα διαβιβῶσιν πρὸς τὴν ἀπελευθερωθεῖσαν ταύτην γωνίαν ἀντὶ παντὸς ἄλλον χαιρετισμοῦ, τὴν περιπόθητον λέξιν «ἔνωσις». Γένοιτο!

(τέλος)

Δ. Α. Χατζηνιάννης

ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

(Μετὰφρασις ἀποσπασμάτων τοῦ βιβλίου τοῦ Ἄγγλου G. F. Abbott)

ΑΦΙΞΙΣ ΕΙΣ ΜΕΛΕΝΙΚΟΝ

Ἐποταμὸς κατὰ τὴν εἰσοδὸν τοῦ εἰς τὸ Μελένικον χωρίζεται εἰς δύο κλάδους οἱ ὅποιοι χρησιμεύουν ὡς κύριοι δρόμοι τῆς πόλεως. Αἱ ὄχθαι, αἵτινες ὅσον περισσότερο πλησιάζει κανεὶς πρὸς αὐτήν, γίνονται ἀποτομώτεροι, εἰς τοῦτο τὸ μέρος ὑψώνονται πολὺ. Αἱ ὄφρυες τῶν διασχίζονται ἀπὸ βράχια καὶ μέσα εἰς τὴν κοίτην ὑπάρχουν κτισμένα ἐντὸς τῶν πλευρῶν τοῦ συμπαγοῦς βράχου οἶναποθῆκαι.

Τὰ οἰκήματα καταβαίνουν ἀπὸ ἀπότομον λόφον καὶ ἀνέρχονται τὸν ἀπέναντι καὶ οἱ ἐπιπρεμάμενοι ἐξῶσται, αἱ προέχουσαι ἐστὶαι καὶ στέγαι, ἡ μία σειρά ἐπάνω τῆς ἄλλης, φθάνουν ἕως εἰς τὰς δύο κορυφάς. Μερικὰ στραβοσίβηλα δρομάκια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σκαμμένα εἰς τρόπον ὥστε νὰ σχηματίζουσαν σκαλοπάτια, εἰσδύουν

μεταξὺ τῶν οἰκιῶν. Αὐτὰ εἶναι αἱ πάροδοι τῆς πόλεως.

Τὸ Μελένικον εἶναι ἀρχαία Βυζαντικὴ πόλις καὶ ἀκόμη κρατεῖ πάμπολλα ἔχνη τῆς καταγωγῆς του. Αἱ ὀνομασίαι τῶν μαχαλλῶν του, καθὼς καὶ αἱ τῶν κατοικῶν ἐνθυμίζουσαν σκοτισμένα μεσαιωνικὰ χρονικά. Μουρτζος ὑπάρχει ὄνομα μιᾶς γειτονίας, Παλαιολόγος, ὄνομα οἰκογενείας, Κομνηνῆ, Θεοφανῶ, Δάσκαρις καὶ ἄλλα ὀνόματα, γινώριμα εἰς τὸν μελετώντα τὴν Βυζαντινὴν Ἱστορίαν, ὑπάρχουν ὅσον κοινὰ τὰ εἰδικὰ μας Tom, Dick καὶ Harry καὶ συμφωνοῦν τὸσον τελείως μὲ τὸ περιβάλλον ὥστε δὲν προκαλοῦν τὸ μειδιάμα, ποῦ ἀναγκαστικῶς ἐμφανίζεται εἰς τὰ χεῖλη, τοῦ ἀκούοντος τὰς παλαιωμένας ὀνομασίας τῆς Νοτίας Ἑλλάδος. Παραδειγματὰ ἀσυνειδήτου κωμικότητος, ὅπως τὸ ἐξῆς :

«ὦ, κακὴ Κλυταίμνηστρα, κἀνεὶς τὸν Ἄγαμέμνονα (ἐνὰ σκυλλάκι) νὰ οὐρλιάζῃ» δὲν ἠμπορεῖ νὰ εὐρεθῶν εἰς τὸ Μελένικον. Ἐδῶ τὸ ἀρχαιοπρεπὲς πραγματικῶς ἐπιζῆ, δὲν ἀναζητῆ σχολαστικῶς.

Ἐπάρχει παράδοσις ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ Μελενίκου ἦσαν πολιτικοὶ φυγάδες ἀπὸ τὴν Πόλιν, μερικοὶ δὲ τῶν τωρινῶν δισχυρίζονται ὅτι κατάγονται ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐπιφανεῖς καταδίκους. Ἐως πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ὑπῆρχε βαθεῖα διάκρισις μεταξὺ τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῶν Ἀφεντάδων καὶ τῶν κατωτέρων τάξεων τῶν Ὑποχειρίων—διάκρισιν τῆς ὁποίας λείψανα ἀκόμη ἀνακαλύπτονται ἐπὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς μεγαλειότητος οἰκιῶν.

Εἰς μίαν ἀπ' αὐτὰς μ' εἰσήγαγον ἐντὸς εὐρυχωροῦ δωματίου ὑποδοχῆς, τὸ ὅποτον εἶχε τὸ πάτωμα ἐν μέρει ὑψωμένον ὥστε νὰ σχηματίζη ἐξέδραν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπάνω οἱ Ἀφεντάδες ἐσηθίζαν κατὰ τὰς μεγάλας ἐρτάς νὰ προσβλέπουν πρὸς τοὺς ἐπισκεπτομένους αὐτοὺς κατωτέρους θνητούς.

Εἰς περασμένους ἐπίσης χρόνους μεγάλη ἀντιπάθεια ὑφίστατο κατὰ τῆς ἐπιγαμίας τῶν δύο τάξεων. Ὁ καιρὸς ὅμως, ἀναδιοργανωτῆς καὶ γενικὸς καθαριστῆς τῶν ἀραχνιῶν, κατάρθρωσε νὰ

ἐξαφανίσῃ πάντα κοινωνικὸν φραγμὸν. Ἐφ' ὅσον ἐπερνοῦσεν ὁ καιρὸς, ἰδίως μετὰ τὴν Ὀθωμανικὴν κατάκτησιν πολλοὶ τῶν Ἀφεντάδων ἐξέπεσον, ἐν ᾧ ἄλλοι ἐκράτησαν τὰ πλοῦτη των ἀσπαζόμενοι τὴν ἀλλόθρησκον πίστιν, πολλοὶ τῶν ἐργατικῶν καὶ καλλιεργητῶν, οἱ ὅποιοι ἐσχημάτιζαν τὴν τάξιν τῶν ὑποχειρίων, ἐπλούτησαν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ ἔργον τῆς ἐξισώσεως ἐτελειώθη. Ἐν τούτοις ἡ σικὰ τῶν παλαιῶν συνθητιῶν ἕως τῶρα ἀκόμη σκεπάζει τοὺς παλαιότερους οἴκους

Πολλοὶ Μελενικιώται καυχῶνται διὰ τὴν λαμπρότητα, ἀληθινὴν ἢ φανταστικὴν, τῶν προγόνων των, ἂν καὶ ὀλίγοι (ἂν ὄχι οὐδεὶς) ἔχουν τὰ μέσα νὰ ζήσουν μὲ ὑψὸς ἀρμόζον πρὸς τοιοῦτους δισχυρισμούς. Ὑπερηφάνεια καὶ πτωχεῖα συχνὰ εὐρίσκονται περὶ ἕνα συναδελφωμένα· αὐτοὶ δὲ οἱ ὑπερήφανοι τοῦ Μελενίκου μ' ἐνθυσίαν τοὺς Ἰταλοὺς ἀριστοκράτας, τοὺς ἀπαντῶντας εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν—ἀνθρώπους τῶν ὁποίων τὸ γενεαλογικὸν δένδρον δὲν εἶναι ἀρκετὰ οὐσιαστικῶς ὥστε νὰ τοὺς παρέχουν εἴτε στέγασμα εἴτε θερμότητα, ἀνθρώπους μὲ ὀνόματα σημειωμένα καὶ εἰς τὴν Χρυσὴν Βίβλον καὶ ἐντὸς τῶν βιβλίων τῶν χρεωκοπημένων, ἀνθρώπους, τῶν ὁποίων ἡ καταγωγὴ κατ' ἀντίθετον λόγον πρὸς τοὺς Ἀμερικανοὺς ἑκατομμυριούχους εἶναι πολὺ μακρότερα τοῦ θυλακίου των.

Ἡ πόλις τοῦ Μελενίκου εἶναι ἀποκλειστικῶς ἑλληνικὴ, ὅσας ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀναπτύξεως καὶ παραδόσεων εἰς τὸ κέντρον χώρας καταληφθείσης ὑπὸ φιλοπόνου μὲν, ἀλλὰ χονδροκεφάλου καὶ ἐντελῶς ἄνευ ἐνδιαφέροντος σλαβικοῦ χωριάτου. Ἡ πόλις ἔχει περίπου 3.000 κατοίκων· ὅλοι, πλην τῶν ὑπαλλήλων τῆς τουρκικῆς Κυβερνήσεως μὲ τὰς οἰκογενείας των, ὀλίγων Βουλγάρων ἀπὸ τὰ περίχωρα κ' ἕνα ἢ δύο Ἑβραίων ἐμπόρων, εἶναι καθαρῶτατοι Ἑλληνας. Τὸ Μελένικον εἶναι ἕδρα Μητροπολιτικῆ, τῆς ὁποίας ἡ δικαιοδοσία ἐκτείνεται ἕως εἰς τὴν Τζουμαϊάν. Συντηρεῖ μίαν πολὺ ὠραίαν σχολὴν ἀρρένων, εἰς τὴν ὁποίαν ἐννέα διδάσκαλοι διδάσκουν, καὶ μίαν ὁμοίως καλὴν, ἂν καὶ μικρότεραν,

σχολήν κορασίων, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦνται ἐπὶ τῶν ἀποτόμων κλιτύων τοῦ Παρνασσοῦ ὑπὸ δύο γλυκυτάτων διδασκαλισῶν, ἐκείνων ἀκριβῶς μετὰ τῶν ὁποίων εἶχεν τὴν εὐχαρίστησιν νὰ συνταξιδεύσω ἕως ἐδῶ· ὑπάρχει καὶ ἓνας ἰατρός μετὰ Παρισινὸν δίπλωμα.

Ὁ ἐπιβλητικὸς κύριος ὁ φέρων τὰ εὐγενικὰ ὀμματοῦάκια κατὰ τὴν ἀφίξίν μας ἐράνη τόσον φιλόξενος, ὥστε νὰ μὲ προσκαλέσῃ εἰς τὴν οἰκίαν του διὰ νὰ δροσιθῶ «μὲ καμμιάν χουλιάρικαν γλυκοῦ», καθὼς ἔλεγε μὲ εἰλικρινῆ εὐγένειαν. Ἀριπεύσας λοιπὸν εἰς τὸ πλησιέστερον χάνι, καὶ ἄφ' οὗ ἐφρόντισα νὰ τοποθετηθῶν ἀσφαλῶς αἰ ἀποσκευαί, ἔβαλα τὸ φέσι μου κατὰ τὸν παραδεγεμένον συρμόν — ὀλίγον στραβά, ὅπως ὁ πύργος τῆς Πίσσης — καὶ διευθύνθη πρὸς τὴν κατοικίαν τοῦ διδασκάλου, πολὺ ὑπερήφανος ἀπὸ τὴν ὄψιν μου καὶ κολακκεῶν τὸν ἐκυτόν μου δι: ἐφαινόμην μεγαλοπρεπῆς τοῦλάχιστον, ὅσον πρίγκηψ Σουλτανικοῦ αἵματος. Τοῦτο ἦτο φαντασία, ἡ ὁποία γρήγορα διελύθη· ἀλλ' ἐν ὄψῃ ἐβάσταξε ἦτον πηγὴ ἀγνῆς εὐχαριστήσεως καὶ μ' ἄρῃσει ν' ἀνακαλῶ τὴν μνήμην τῆς.

Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ κυρίου δρόμου, ἡ μάλλον τῆς κοίτης τοῦ ρεύματος, ἦσαν σειραὶ ἐμπορικῶν, οἰνοπωλείων καὶ καφφενείων, τὰ ὁποῖα ἐκοινώνουν μὲ τὴν ἐπιφάνειαν ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐβάδιζα μὲ ξυλίνια κλιμακῶν· ταύτας ἀποσύρουν κατὰ τὰς πλημμύρας. Τὰ καφφενεῖα ἦσαν παραγεμισμένα μὲ Τούρκους φέροντας ἐπισημούς μὲν, ἀλλὰ λειωμένας στολὰς καὶ καθὼς ἐπενοῦσα εἶχα τὴν ἀπογοήτευσιν ν' ἀκούσω ἐκ μέρους των τὴν ἐξῆς παρατήρησιν·

«Μποῦ Ἰγγλῆς. — Αὐτὸς εἶναι Ἄγγλος!» ἡ ὁποία ἀπεδείκνυεν, ὅτι οὔτε τὸ κόκκινο φέσι μου οὔτε τὸ ἡλιοκαμένον πρόσωπόν μου ἦσαν ἐπαρκῆ νὰ διαφυλάξουν τὸ incognito. Τοῦτο ἔδωκε θανατηφόρον πληγὴν εἰς τὴν ὑπερηφάνειάν μου καὶ ἦσθάνομην ὅτι ἐξητελιζόμην.

Τώρα γνωρίζω τί μ' ἐπροδωκε. Τὸ βᾶδιμά μου. Οἱ Τούρκοι ποτὲ δὲν βεδίζου μ' ἀνοικτὸν βῆμα· δταν μὲν σχολάζουν σύρονται, δταν βιάζονται πάλιν περιφέρονται ἄσκοπα καὶ τέλος,

δταν πιστεύουν, ἡ μάλλον δταν ἐπιθυμοῦν νὰ πιστεύουν οἱ ἄλλοι, ὅτι μέσθ εἰς τὰς ἀρτηρίας των ρεῖ τὸ ἱερὸν αἷμα τῶν Καλιῶν, τότε σαλεύουσι σειγὰ ταλαντευόμενοι δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ. Ἄλλ' ὅσθ νὰ πετάξουν, τόσον καὶ νὰ ἀνοιξοῦν τὸ βῆμά των ἡμποροῦν.

Μετὰ μακρὰν καὶ κουραστικὴν πορείαν ἄνω τοῦ λόφου καὶ πάλιν κάτω κατὰ διαφόρους διευθύνσεις ἔφθασα εἰς τοῦ διδασκάλου τὴν ὑψηλὴν φωλεάν καὶ ἀνελθὼν εἰς τὸ δευτέρον πάτωμα εὐρέθην ἐντὸς μεγάλῃς εἰσόδου διασχίζομένης ἀπὸ ρεύματα ἀέρος καὶ ἀποληγουσῆς ἀπὸ τρία μέρη εἰς δωμάτια. Εἰς ἓν ἐξ αὐτῶν μὲ εἰσήγαγον καὶ σφίξας τὸ χέρι τῆς γρηᾶς «Δασκάλως» ἐπισημότατα ὡσάν νὰ μὴν εἶχαμεν ἀποχωρισθῆ πρὸ ὀλίγων λεπτῶν κκ-έφυγα ἐπὶ χαμηλοῦ διβανίου ποῦ περιέστερε τὸ δωμάτιον.

Σειρὰ ἀπὸ μικρὰ κιγκλιδωμένα παράθυρα ἀνοιγν ἐπὶ ἀτελευτήτου κλιμακῶς κεραιδιῶν καὶ καπνοδοχῶν μὲ θέαν φθάνουσαν ἕως κάτω, εἰς τὸ βάθος τοῦ κυρίου δρόμου τῆς πόλεως. Ὑψηλότερα ἐπὶ τοῦ τοίχου δευτέρω σειρὰ παραθύρων δὲν εἶχε καμμίαν θέαν τὰ πελεκητὰ τζάμια των ἦσαν ἀπλῶς κοσμητικὰ. Εἰς τὸ μέσον τοῦ τοίχου ἐχασμάτο πλατυτάτη ἐστία ἡ ὁποία ἐξῶθεν μὲν τῆς οἰκίας ἐξεῖχε πολὺ ἐκ τῆς ἐπιφανείας τοῦ τοίχου ἀπὸ μέσα δὲ παρούσῃζε καθαρὰν, περιποιημένην ὄψιν ἀσβεστωμένου τάφου.

Ἡ ἐστία εἰς τὸ ἀπομακρ. σμένον τοῦτο καταφύγιον τῆς μεσαιωνικῆς ζωῆς παραμένει ἀκόμη τὸ κέντρον τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου. Πέριξ τῆς ἐστίας ὅλα τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τὴν παραμονὴν τοῦ Νέου ἔτους μαζεύονται προσεκτικὰ περπατοῦντα τὰ σπινθηρίσματα ατῆς καιομένης δάφνης, τὰ ὁποῖα προαναγγέλλουν «ἄφθονον ἐσοδεῖαν εἰς τὰ χωράφια σας».

Ἐπὶ τῆς ἀθηρακίως αἰ κόρραι τοῦ Μελενίκου καίουν κόκκους κρνεᾶς καὶ ἐκείθεν πορίζονται νυμφικούς οἰωνούς. Καὶ δταν αὐτὰ τὰ ὄνειρα πραγματοποιοῦνται, ὑποτίθεται ὅτι τὴν ὥραν ὅπου φέρουν τὴν νύμφην ἄκουσαν εἰς τὸν νέον τῆς οἴκου τὴν γωνίαν ἀκριβῶς ἐρυθριάζουσα ποθεῖ.

ΕΘΝΙΚΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ

«Ὅτε ὁ γέρον Μεταξᾶς ἤθελε νὰ δώσῃ ὡς σύζυγον εἰς τὸν Γρ. Παλάσκαν τὴν κόρην αὐτοῦ, τῷ εἶπε: «Ἐπιθυμοῦν νὰ λάβῃς σύζυγον τὴν κόρην μου, καὶ ἐγὼ σοὶ δίδω αὐτήν, ἀλλ' ἐπὶ ταύτη μόνον τῇ συμφωνίᾳ, ἐὰν οἱ τούρκοι κυριεύσωσι πάλιν τὴν πατρίδα ἡμῶν, νὰ φονεύσῃς σὺ, καὶ τὴν σύζυγόν σου καὶ τὰ τέκνα σου, ἵνα μὴ γίνωσι δούλοι τῶν τούρκων».

«Ὅτε ὁ Ἰμβραῖμ κατέκλυζε τὴν Πελοπόννησον διὰ τῶν στρατευμάτων αὐτοῦ, καὶ ὑπισχνεῖτο τοῖς Ἕλλησι χρυσὸν καὶ ἐξασφάλισιν τῆς ζωῆς, ἐὰν ὑπετάσσοντο, οὗτοι ἀπίντησαν εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους αὐτοῦ: «Αὐτὸς τείνει τὴν χεῖρα, ὅπως ἀγοράσῃ ἡμᾶς διὰ τοῦ χρυσοῦ του... καὶ ἡμεῖς τείνομεν τὰ καρποφύλια ὅπως τῷ δωρῶσωμεν μόλυβδον».

«Ὅτε τὸ Μεσολόγγιον ἐπολιορκεῖτο στενωῶς ὑπὸ τοῦ Ταχῆρ καὶ τοῦ Ἰμβραῖμ κεραυνοβολοῦμενον ἀπὸ ξηρᾶς καὶ ἀπὸ θαλάσσης, ἐστάλην πρεσβεία τουρκικὴ, ὅπως κλείσῃ συνθηκολόγησιν παρὰ τῶν πολιορκουμένων. Πάντες μᾶ φωνῆ ἀπέβρισαν τοὺς ὄρους, ἀλλὰ μαθὼν τοῦτο ὁ διοικητῆς τοῦ στόλου ζητεῖ ν' ἀνανεωθῶσιν αἱ διαπραγματεύσεις καὶ πέμπει νέους πρέσβεις, καὶ προτείνει νέους ὄρους. Οἱ πολιορκούμενοι ἀπνηξίωσαν νὰ ἀκροασθῶσι τοὺς νέους ὄρους καὶ παρηγγείλαν εἰς τὸν τούρκον ναύαρχον τὰ ἐξῆς: «Αἱ κλεῖδες τῆς πόλεως μας κρέμανται ἐπὶ τῶν στομάτων τῶν κανονίων μας, ἐλθέ νὰ τὰς λάβῃς».

Μ. Γ. Παπαδόπουλος

ΤΟ ΕΤΟΣ ΕΚΠΙΝΕΟΝ

ΟΛΙΓΑΙ ἔτι ἡμέραι θέλουν παρέλθει καὶ τὸ ἔτος τοῦτο θὰ σβύσῃ . . .

Ἐξοσι καὶ εἰς θὰ ἀκουσθῶσι κανονιοβολισμοί: πρὸς τί; Ἴνα ἀναγγείλωσι τὴν προσθήκην ἐνός ἐνιαυτοῦ εἰς τὸ ἄπειρον τοῦτο, ὅπερ καλεῖται χρόνος, ἐνός ἐπὶ πλέον κόκκου ἄμμου εἰς τὸν παμμέγιστον σωρὸν . . .

Θὰ εἶναι τοῦτο ἄγγελμα χαρᾶς; λύπης; τί τέλος; Εἰς τὰς ἀπείρους περὶ τὸν ἥλιον

Τέλος, ἄρα γε ὑπάρχει ἐποχὴ οἰκογενειακῆς ἱστορίας ποῦ δὲν ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην καὶ δὲν συμβολίζει ἡ ἐστία;

Ἐνῶ λοιπὸν ἐκύτταξα εἰς τὰ βῆθη τῆς ἐστίας ἐκείνης δραμα παρουσιάσθη ἐμπρὸς μου — δραμα καιομένων ξύλων καὶ ζωηρῶν προσώπων, δραμα ρυτιδωμένου διηγηματολόγου καὶ κύκλου κερῶν ἡματιῶν ἀντανάκλων τὴν λάμψιν τῆς φωτιᾶς καὶ τῶν κατορθωμάτων ἤρωος.

Ἡ ἀπέναντι γωνία καθιερωμένη ὑπὸ κόγχης περιεχοῦσης τὰς χρυσομένους ἀγίας εἰκόνας, μαυρισμένας ἀπὸ τὸν καπνὸν καὶ τὸν καιρὸν, τὰς οἰκιακᾶς θεότητας τοῦ νέου Ἑλληνοῦ, ἐμπροσθεν τῶν ὁποίων ἔκκειεν ἡ ἄστατος μικρὰ φλόξ τῆς ἀκοιμήτου κανδήλας.

Κατ' ὀρθὰς γωνίας πρὸς τὸ ἱερὸν τοῦτο ἐξείτενετο σειρὰ κλεισμένων ἐρμαριῶν καὶ κελλίων· βεβαίως εἰς ἓν ἐκ τῶν τελευταίων μένουν τυλιγμένα τὰ στρώματα τὰ ὁποῖα τὴν ἀποσπεριὰν ἐξάπλωνον κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα κοντὰ εἰς τὴν φωτιάν κατὰ τὸ καλοκαίρι δὲ εἰς τὴν ἀερισμένην εἰσόδον. Αὐτὰ εἶναι τὰ Ἑλληνικὰ κρεβάτια, κινητὰ ὅπως ἡ ψάθα τοῦ κατοίκου τῆς ἐρήμου.

Ἐν τῷ μεταξύ ἡ γλυκεῖα κόρη τῆς ἀδασκάλως εἶχεν ἐξαγάγει ἀπὸ ἐρμαρίον ἐκθαμβωτικὴν παράταξιν ἐλαφρῶν δροσισμάτων τὰ ὁποῖα μὲ προσέφερον ἐπὶ δίσκου σχεδὸν ὅσον καὶ τὰ μεγάλα τῆς μαῦρα ἡματια ὑαλιστεροῦ. Ἐπῆρα ἀπὸ αὐτὰς τὰς προσφορὰς τῆς φιλοξενίας κατὰ τὴν ὀρθόδοξον τάξιν· ἓνα «χουλιάρικι» γλυκοῦ, διαυγέστατον πηγαδιοῦ νερό, τὸ ὁποῖον ἔκαμνε τὸ ποτήρι νὰ λάμπῃ ἀπὸ δροσερὸν ἰδρῶτα, ἓνα ποτηράκι ῥακῆ, ἓνα «φλουτζάνι» καφφέ χωρὶς τὸ πινάκι του. Τότε ἡ γρηᾶ ἀδιδασκάλως, ἡ ὁποία καθ' ὅλην αὐτὴν τὴν ὥραν ἐκάπνιζε μὲ ὕφος Τούρκου προσευχητοῦ, ὤθησε τὸ στακτοδοχεῖον πρὸς τὸ μέρος μου ἐπὶ τοῦ διβανίου. Ἐτύλιξα ἀρωματικὸν σιγαρέτον, τὸ ἐκάπνισα ἕως εἰς τὴν ἄκρην καὶ μετὰ κοπιαστικὴν ἀνταλλαγὴν φιλοφρόνων διατυπώσεων ἐπέστρεψα εἰς τὸ χάνι μου διὰ νὰ περάσω τὴν νύκτα.

Φίλιππος Σ. Δραγούμης

κινήσεις του πλανήτου τούτου, τον όποιον Γ'ην καλοῦσι, προσετέθη μία ἔτι τοιαύτη! Τί ἐκέρδησας ἄνθρωπε; Ἐξηφανίσθη ἐν πρὸς τοῖς ἄλλοις ἔτος! Ἐστερήθης τίνος; Ἡσθάνθης αὐτὸ διαρρέον ἢ ὅτε ἤδη ἐξέλιπεν; Καὶ ὅταν μικρὸς ἀνέμενες, τὸ νέον νὰ ἔλθῃ ἔτος καὶ ὅταν ἄνδρα ἢ καὶ γέροντα τοῦτο σ' εὕρισκῃ ὑπὸ τῶν αὐτῶν σχεδὸν κατέχεσαι αἰσθημάτων, πλὴν μόνον τοῦ ὅτι ἀπέβαλες κἄν πως τὴν ἐλπίδα ὅτι εὐτυχέστερον τὸ μέλλον θέλει σέ εὔρῃ. Καὶ ἤδη παρέρχονται οἱ χρόνοι καὶ ὅσῳ μᾶλλον πρὸς τὸ τέρμα σου, τὸν τάφον, ἐγγίζεις, τόσῳ μετὰ μεγαλυτέρας εὐχαριστήσεως ἀναμνησκέσαι τῶν πρώτων σου χρόνων, κατὰ τὴν ἀφίξιν τῶν ὁποίων χρυσαὶ ἐν σοὶ ἐγεννῶντο ἐλπίδες!...

Πλάσμα πτωχόν! τί νὰ παλινοδῆς σ' ἀναγκάζει; κατενόησες τάχα τὸ πρόσκαιρον τοῦ βίου σου τούτου καὶ θέλεις μίαν ἔτι φοράν, ἀπαθέστερον ὅμως ἤδη, τὴν αὐτὴν νὰ βαδίσης ὁδόν; Ἄλλ' ὅμως εἶναι πλέον ἀδύνατον τοῦτο!

Καὶ ἤδη συγκεντροῖς ὅλας τὰς νοητικὰς σου δυνάμεις προσπαθῶν νὰ ἐξαγάγῃς πόρισμά τι ἐκ τοῦ μέχρι τοῦ νῦν διεληθόντος βίου σου, ἀλλ' ὅμως φαίνεσαι ἀπηλπισμένος, διότι οὐδὲν ἴσως εὕρισκεις σπουδαῖον, καὶ μένεις ἐκεῖ ἄνυδος μὴ δυνάμενος νὰ πείσης σεαυτὸν ὅτι ὁ βίος σου ἐνέχει τι τὸ ἐξαιρετικόν. Μὴ τάχα ἐξέχασες τὰ περασμένα; Ἴσως δὲν συμβαίνει τοῦτο, ἀλλὰ θὰ σοὶ φαίνονται ταῦτα... μηδέν!..

Τοῦτο ἴσως σέ δικαιολογεῖ, ὅταν ἀτενίζεις εἰς τὸ ἐρχόμενον ἔτος ἀθλημονῶν καί... πλήρης πάλιν ἐλπίδων... Δυστυχῆς ὢν, τί λοιπὸν ζητεῖς ἐν τῷ ἀπείρῳ τούτῳ; δὲν ἐννοεῖς ὅτι εἶσαι πυγολαμπίδος ἀναλαμπὴ πρὸ τοῦ ἀπλέτου φωτός πανσελήνου νυκτός; Γενᾶσαι καὶ οἱ πρῶτοί σου φθόγγοι εἶναι θρηνοί· πρὸς τί; μὴ αἰσθάνεσαι τὴν μηδαμινότητά σου καὶ σέ τρομάζει τὸ ἀπείρον, ὅπερ πρὸ σοῦ χαίνει; καὶ ὅμως μετ' οὐ πολὺ πάλιν γελάς, παίζεις. . . . τί κατόρθωσας, ἢ εἶναι σαρδάνιος ὁ γέλως;

Τὰ ἔτη διαδέχονται ἀλληλα καὶ ὅμως οὐδεμίαν διακρίνει τις ἐν σοὶ μεταβολήν. Ἴσως ἐπάτησές που τοῦ οὐδοῦ τοῦ κενοῦ τούτου, τὸ ὁ-

ποῖον λέγεται Κόσμος καὶ διέκρινές τι ἐν αὐτῷ, πλὴν ἀλλ' ὅμως μὴ ἐπαρθῆς! ὅ,τι γνωρίζεις ἐν τῇ τοῦ ἀπείρου ἐξερευνήσει εἶναι μέγα... μηδέν!

Τρέχεις ἐν τούτοις, οὕτως ἐπλάσθης, ἡμέραν καὶ νύκτα, ἵνα τι ἐπιτύχῃς, τρέχεις ἕως οὗ ὁ ὕστατος ῥόγχος, τὸ κύκνιον ἄσμα σου, σθέσῃ πᾶσαν πνοήν σου...

Καὶ ἐν ᾧ ἤδη πᾶσα στιγμή ἐν νευρικῇ σὲ εὕρισκει ταραχῇ καὶ φαίνεσαι πάντοτε σχεδιάζων καὶ ἐπινοῶν τι, ὅταν ὁ νέος ἔρχεται χρόνος καὶ ἀναλογίζεσαι ὅτι κατὰ ἐν ἔτι βῆμα πρὸς τὸν τάφον ἐπλησίασες, τότε μόνον αἰσθάνεσαι τὴν μηδαμινότητα, εἰς τὴν ὁποίαν κατεδικάσθης, τότε ὁ κρυὸς σε περιρρέει ἰδρώς... καὶ ἐρωτᾷς σεαυτὸν, ἦλθον εἰς τὸν κόσμον νὰ κάμω τί;... τὸ ἔκαμα...; καὶ ὅμως ἐν καὶ μόνον καλῶς γνωρίζω, ἀπαντᾷς, ὅτι οὐδὲν ἐξαιρετικὸν ἔκαμα....

Ἰ. Θ. Παπαγιαννόπουλος

ΑΠΟΦΘΕΓΜΑΤΑ

Φίλιππος ὁ Μακεδόνων βασιλεὺς, δι-λλη-φθέντων πολλῶν αἰχμαλώτων, ἐπῶλε αὐτούς καθήμενος οὐχὶ εὐπρεπῶς ἅτε ἀνεσταλμένον ἔχων τὸν χιτῶνα· τότε τῶν πωλουμένων τις ἀνεφώνησε· Φεῖσθητί μου, Φίλιππε, ὅτι πατρικός σου φίλος εἰμί· ἐρωτήσαντος δὲ τοῦ Φιλίππου πόθεν καὶ πῶς, ᾧ ἄνθρωπε, τοιοῦτος ἐγένου; ἐγγύς, εἶπεν, ἐλθὼν θέλω σοὶ εἰπεῖ ὡς δὲ προσήχη, Μικρόν, εἶπε, κατωτέρω τὴν χλαμύδα ποίησον, ὅτι ἀσχημονεῖς οὕτω καθήμενος. Καὶ ὁ Φίλιππος, Ἄφετε αὐτόν, εἶπεν· ὅτι ἀληθῶς εὔνους ὢν καὶ φίλος ἐλάνθανεν.

Ἐπιφάνης ἀποθνήσκων εἰς τοὺς φίλους παρήγγειλε μηδεμίαν πλαστὴν μηδὲ μινυλὴν νὰ κατασκευάσωσιν αὐτῷ (ἐννοῶν τὰς εἰκόνας)· διότι ἂν τι καλὸν ἔργον ἔχω ποιήσῃ, τοῦτό μου μνημεῖον ἐστίν· ἂν δὲ μηδέν, οὐδ' οἱ πάντες ἀνδριάντες τοιοῦτον θὰ ᾧσι.

Ἀρχίδαμος ὁ τοῦ Ἀγησιλάου υἱός, ἰδὼν καταπελτικὸν βέλος τότε πρῶτον ἐκ τῆς Σικελίας

κομισθέν, ἀνεφώνησεν, τῷ Ἡράκλει, ἐχάθη τοῦ ἀνδρός ἢ ἀνδρεία.

Πελοπίδαν τὸν Βοιωτάρχην ἐξερχόμενον πρὸς μάχην, ἢ γυνὴ παρεκάλει νὰ σώζῃ ἑαυτόν· ὁ δὲ εἰς ἄλλους, εἶπε, πρέπει τοῦτο νὰ συμβουλευθῆς, εἰς δὲ τὸν ἄρχοντα καὶ στρατηγὸν νὰ σώζωσι τοὺς πολίτας.

Ἀγησίλαον τὸν μέγαν παῖδα ὄντα, ὅτε ἐτελείτο ἑορτὴ τῆς γυμνοπαιδίας, ὁ χοροποιὸς ἔστησεν εἰς ἄσθμον τόπον· οὗτος δὲ ἐπείσθη, καίπερ ἦδη ὢν ἀνακεκρογυμένος βασιλεὺς, καὶ εἶπε, καλῶς διότι θὰ δείξω, ὅτι οὐχὶ οἱ τόποι, ἀλλ' οἱ ἄνδρες τοὺς τόπους ἐπιδεικνύουσιν.

Ἄγις ὁ τελευταῖος τῶν Λακεδαιμονίων βασιλέων, ἐξ ἐνέδρας συλληφθεὶς καὶ ἄκριτος ὑπὸ τῶν ἐφόρων καταδικασθεὶς, ὅτε ὠδηγεῖτο πρὸς τὸν βρόχον, ἰδὼν τινα τῶν ὑπηρετῶν κλαίοντα «Παῦσαι, εἶπε, νὰ κλαίης δι' ἐμέ· ὅτι οὕτω παρανόμως καὶ ἀδίκως θνήσκων ἀνώτερος εἰμί τῶν φονευόντων». Καὶ ταῦτα εἰπὼν παρέδωκεν ἐκουσίως τὸν τράχηλον εἰς τὸν βρόχον.

Λάκων ἐρωτηθεὶς, διὰ τίνα αἰτίαν τὰς τρίχας τοῦ πώγωνος μακρὰς ἔτ' εἶπεν, εἶπεν, «ἵνα, βλέπων τὰς πολιὰς, μηδὲν ἀνάξιον αὐτῶν πράττω».

Λάκων, αἰχμαλωτισθεὶς καὶ πωλούμενος, ὅτε ὁ κήρυξ ἔλεγε, Λάκωνα πωλῶ, ἐπεστόμισεν, εἰπὼν, Αἰχμάλωτον κηρυσσε ὅτι πωλεῖς.

Ο ΧΕΙΜΩΝ

Ἡ φύσις καὶ πάλιν ἐνεκρώθη. Τὸ ἀπαίσιον δῆγμα τοῦ θηρίου ἐπέφερε τὸν θάνατον εἰς τὸν Ἀδωνιν καὶ τὰ φύλλα ἐγκατέλιπον τοὺς κλάδους τῶν προσδόντα εἰς τὴν γῆν τὸ κίτρινον χεῶμα. Ἡ λευκὴ παρθένος ἔρχεται ἵνα λευκάνῃ τὴν κορυφὴν τοῦ Ὑμητιοῦ καὶ τοῦ Πάρνηθος καὶ ἀπομαράνῃ, ἂν ἔμεινέ τι πράσινον φύλλον. Τὸ ἀθῶον πρόβατον δὲν βόσκει πλέον σκιρτῶν, ἀλλὰ συσπειροῦται εἰς τὴν σιάνην του, ἐνῶ αἱ φάραγες ἐστερηθήσαν τοῦ ἀλοῦ τοῦ ποιμένου. Ἡ

χαρίεσσα χελιδὼν γοργῇ ἀπέπη καὶ τὸ εὐῶδες ῥόδον δὲν κοσμεῖ πλέον τὰς κεφαλὰς τῶν παρθένων. Αἱ εἰς τὸν Βάκχον θυσίαι δὲν προσφέρονται πλέον ὑπὸ τὸν μαρμαίροντα οὐραὸν παρὰ τὸ ἡδὺ τῶν πιελεῶν ψιθύρισμα καὶ τὸ εὐφρόσυνον τοῦ ῥύακος κελάρημα, ἀλλ' ἐν τρώγλαις ἀπαισίαις, εἰς ἃς ὁ Μέγας Θεὸς οὐ μόνον αὐτοπροσώπως νὰ παραστῇ δὲν δύναται, ἀλλ' οὐδὲ Σάτυρον νὰ ἀποστείλῃ δέχεται.

Πλὴν ὅσῳ μέγα καὶ ἂν ἦτο τὸ δῆγμα τοῦ θηρίου, θὰ δυνηθῇ ἡ Κυθέρεια εἰς τὴν ζωὴν τὸν γλυκύν της Ἀδωνιν νὰ ἐπαναφέρῃ. Καὶ τότε θὰ ἀπέλθῃ ἡ λευκὴ Παρθένος καὶ θὰ ἐπανέλθῃ ἡ χελιδὼν. Θὰ σκιρτήσῃ καὶ πάλιν τὸ πρόβατον καὶ θ' ἀντηχήσῃ τοῦ ἀλοῦ ὁ ἦχος. Τὸ αἰδήμιον ῥόδον θὰ ἀναθάλλῃ καὶ πάλιν καὶ ἡ θάλασσα θὰ ἀνταυγάξῃ τοῦ ἡλίου τὰς λαμπηδόνας. Θ' ἀναβλαστήσῃ δροσερὰ ἡ μυρσίνη καὶ τῶν ὀρέων ὁ χῶρος ἐκ τῶν μύρων τοῦ ἡδυπαθοῦς κρόκου καὶ τοῦ περικαλλοῦς Ναρκίσσου θὰ πληρωθῇ, ἐνῶ ἡ Ἀφροδίτη φέρουσα στέφανον ῥόδων τοῖς ἀνθρώποις τοὺς ἔρωτας θὰ ἐξαποστέλλῃ.

Καὶ πάλιν ὅμως ὁ Ἀδωνις θ' ἀποθάνῃ καὶ πάλιν ἡ φύσις θὰ νεκρωθῇ. Καὶ οὕτως ἡ μία ἐποχὴ θὰ διαδέχεται τὴν ἑτέραν, ἐν ᾧ τὸ νῆμα τῆς ζωῆς ἡμῶν θὰ συνελίσσεται μέχρι τοῦ πέρατος αὐτοῦ, ὅτε ἄλλοι θὰ εἶναι οἱ ἀπολαμβάνοντες τῆς ἐκ τῆς ἀντιθέσεως εὐφροσύνης, ἡμᾶς δὲ θὰ καλύπτῃ μαῦρον χεῶμα!

Ε. Ε. Παυλίνης

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙ. Καὶ πάλιν περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος.

Τίνα τῶν χυδαῖστων τὰ ἐπιχειρήματα κατὰ γραφομένης σήμερον Ἑλληνικῆς; 1) Ὅτι εἶναι νέον πλάσμα ἐνὸς περιόπου αἰῶνος, κατασκευάσμα τῶν λογικωτάτων τοῦ 18ου αἰῶνος λήγοντος. 2) Ὅτι ἐπλάσθη ἐκ στοιχείων (τύπων, λέξεων, φράσεων) ἀνυπάρχων πλέον ἐν τῇ γλώσσῃ τοῦ ἔθνους ἡμῶν, κατ' ἀκολοιθίαν εἶναι οὐχὶ ἐκ φυσικῶν φύλλων καὶ ἀνθέων, ἀλλ' ἐκ χαρτίνων τοιούτων, δηλαδή ν ε κ ρ α. 3) Ὅτι οἱ γρά-

φροντες ἐν αὐτῇ δὲν τὴν αἰσθάνονται, τούτου δ' ἔνεκα οὐδεμία λόγου ἀξία ὑπάρχει παρ' ἡμῖν ἀκμὴ φιλολογικῆ. Αἰτία δὲ τούτων εἶναι ἢ πρωτάκουστος και παρ' ἡμῖν μόνον ὑπάρχουσα ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν γραμμάτων διγλωσσία, δηλαδὴ ἡ χρήση ἄλλης μὲν γλώσσης ἐν τῷ καθ' ἡμέραν βίῳ, ἄλλῃ δὲ διὰ τὸν πεζὸν λόγον και τὴν ποίησιν, ἄλλοτερας ὅλως εἰς τοὺς πολλοὺς, πολλῶ πλεον ξένης ἢ διὰ τοὺς σημερινούς Ἰταλοὺς ἢ λατινικῆ.

*Επιχειρήματα πάντα και ἀναλήθη και ἡμισα ἐπισημοτικά. Διότι

1) *Η νῦν γραφομένη Ἑλληνικὴ δὲν εἶναι κατασκευασμα τοῦ ΙΗ' αἰῶνος λήγοντος, ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἔλαβε τὴν σημερινὴν μορφήν ἐκ τῆς ἀττικῆς προελθοῦσα, ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους δὲ ἀρξαμένη και τῶν χρόνων τῶν Ἀλεξανδρεωτικῶν ἡρέμα, ἄνευ βιαίων μεταβολῶν (*Αριστοτέλης, Πολύβιος, Χρυσόστομος, Καντακουζηνός, Φραντζῆς, Μηλιάτης, Κοραῆς) μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἤλθε, μέχρι τῆς σήμερον μορφῆς ὀλίγον τῆς ἐπὶ τοῦ Πολυβίου παρηλλαγμένης.

2) *Αφ' οὗ ἄνευ διακοπῆς ἀλλ' ἢ αὐτή, ὀλίγον διὰ τῶν αἰῶνων ἀλλοιουμένη, εἶναι ἢ σήμερον γραφομένη γλῶσσα ἢ Ἑλληνικὴ, δὲν συντελέσθη ὡς μουσειακὸν ἐκ ποικίλων λιθαρίων, ἀλλὰ διατηρεῖται ἢ αὐτή. Διότι οὐχὶ μόνον ἢ τῶν πεπαιδευμένων ἀλλὰ και ἢ δημῶδης διετήρησε — πλὴν τῆς δοτικῆς — τὰς ἄλλας πτώσεις (ὁ θεός, τοῦ θεοῦ, τὸν θεό(ν¹), θεέ², κακὲ ἄνθρωπε, σαχλέ, οἱ καλοὶ ἄνθρωποι, τῶν καλῶν ἀνθρώπων, τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους, καλοὶ ἄνθρωποι³), τῶν κλίσεων τὴν πρώτην και δευτέραν (ἡμέρα, ζωή, πολίτης, μῆλον, ἄδικος), ἀλλὰ και τῆς τρίτης τύπου τινὰς (κρέας, ἄλας <ἐν Κύπρῳ>) ὄρος (νὰ πάη ἔτα ὄρη, τὰ βουνά. *Ορος ἢ ὑψηλοτέρα κορυφὴ τῆς Αἰγίνης και βουνὸν μεταξὺ Ναυπλίας και Ἐπιδαυρίας), χάος (τὸ Χάος και Χάβος βαθυτάτη χαράδρα μεταξὺ Κρημαστῆς και Κυπαρισσίου ἐν Ἐπιδαύρῳ τῇ Διμηρῶ), κέρδος, ἄνθη (« Ἀνθήνα τὴν λένε, μὰ ἄνθη δὲν ἔχει», « ἄόδα κι' ἄνθη, τσαντζαμίγια γὰ

1) Τὸ ν τῆς αἰτιατικῆς πάντοτε πρὸ φωνήεντος και πρὸ οὐρανισκοφώνου ἢ γελιοφώνου, «δένδρον εἰμωρὴ Μαλάμω—δένδρον εἶχα στὴν ἀλή μου», «τὸν κακό σου τὸν καιρό», τὸν πατέρα' ἀλλὰ και πρὸ ὀδοντοφώνου «ἐδῶ τὸν θέλω», «τὸν πείσω και τὸν δείξω».

2) *Ἐσὺ, θεέ, ποῦσεσαι ἴψηλά, καταίβα κάμε κρίση».

3) Παρὰ τοῖς Ἀθηναίοις ἄνθρωπος λέγεται τὸ κτηνῶδες ζῷον. « Ὁ ἕνας ἀδελφός εἶναι ἄνθρωπος, ὁ ἄλλος ἄνθρωπος».

τὸν νέο π' ἀγαπῶ), ὠραιότης,¹ και τῶν ὀημάτων ὄχι μόνον τὰ τρία πρόσωπα (θέλω, θέλεις, θέλει, θέλομεν, θέλετε, θέλουσι ἢ θέλουσι), ὄχι μόνον τοὺς χρόνους ἐνεστώτα, παρατατικὸν και ἀόριστον μονολεκτικῶς, περιφραστικῶς δὲ τὰς ἐννοίας τοῦ μέλλοντος (διαρκούς και στιγμιαίον), παρακειμένου, ὑπερσυντελικου και τετελεσμένου μέλλοντος, ἀλλὰ και τὰς δύο φωνὰς (τρώγω, τρώγομαι — δέρονω, δέρομαι) και τὰς διαθέσεις (τρῶγῶ ἐνεργ. ἀδικοῦμαι, <ὄ>βρίζομαι παθ. κοιμοῦμαι οὐδ. και πάντα τὰ εἶδη τῶν μέσων ἐν ἀξιολογωτάτῃ πληθῶ (λουζομαι, κτενίζομαι, παιδεύομαι, αγωνίζομαι, ἀγκαλιάζονται, κατατρέχονται)

*Ἀπειροπληθῆ δὲ πλοῦτον φράσεων ἐκ τῶν συγγραμμάτων, ἐκ τοῦ Ἐθαγγελίου μάλιστα, τῆς λοιπῆς ἐκκλησιαστικῆς ἀκολουθίας και τῶν βίων τῶν ἁγίων ἀναγιγνώσκων ἢ ἀκούων ἔχει ἀποταμιεύση ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ὁ ἀπαιδευτότερος ἢ και ὅλως ἀπαιδευτος, ὥστε νῦν μὲν ὄχι μόνον τὰς ἐφημερίδας εὐκόλως νὰ κατανοῆ, ἀλλὰ και τὸ Ἐθαγγέλιον και πᾶσαν τὴν ἱεροτελεστειαν δύναται, παλαιότερον δὲ και ἐν τῷ ναφ ν' ἀντιλαμβάνεται τῶν ἀναγιγνώσκων και τὰ συμβόλαια² και τὰ προικοσύμφωνα νὰ γράφῃ εἰς τὴν καθαρεύουσαν, ν' ἀκούῃ τῶν Χριστουγέννων τὸ ἄσμα και τοῦ Ἁγίου Βασιλείου και τῶν Φώτων ἀπαγγελλόμενα εἰς τὴν αὐτήν,³ και εἰς αὐτήν νὰ συντάσῃ τῆς Ἐπαναστάσεώς του τὰς προκηρξῆεις.

*Ἐσχάτης δὲ μωρίας και ἀμαθίας, ἂν μὴ ὀητορικὸν πάλαισμα οὐδενὸς λόγου ἀξίον, εἶναι ὅτι τοσαύτη εἶναι ἢ μεταξὺ δημῶδους και γραφομένης διαφορὰ, ὥστε ἄνθρωπος Ἑλλήν ἀπαιδευτος και ἕτερος πεπαιδευμένος δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ συνεννοηθῶσιν. Βεβαίως ἂν τις λαλῇ ἰδιωμα γλωσσικόν. ἰδιόρρυθμὸν τινὰ διάλεκτον τραπεζουτικὴν ἢ κυπριακὴν, τότε ὁ ἄλλοθεν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς δὲν ἀντιλαμβάνεται εὐθὺς και εὐκόλως, ἀλλ' ὁ Κύπριος ἢ Τραπεζούντιος ἀπαιδευτος ἐννοεῖ τὴν κοινὴν γραφομένην γλῶσσαν ἡμῶν, ἀφ' οὗ κατανοεῖ τὰς ἐφημερίδας και αὐτὸ τὸ Ἐθαγγέλιον. Καὶ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃσιν ἄλλως τὰ πράγματα, ἀφ' οὗ μυριάδες λέξεων διασπασθεῖσαι διὰ

1) «Τί ὠραιότης εἶν' αὐτή, τί κάλλος και τί νοῦρι και τί ἀγγελικὸν κορμὶ χωρὶς κανὲν κουσοῦρι».

2) Ἐν προσεχεῖ τινι φύλλῳ θέλομεν δημοσιεύση πωλητήριον ἔγγραφο τοῦ 18ου αἰῶνος ἐκ τινος τῶν βορείων Σποράδων μὲ τοιαύτας φράσεις: «μηνὶ... ἐγὼ πιπράσκω... αὐτὸς και οἱ παῖδες αὐτοῦ... ἀνταλλάττειν... τὰλα [τε ποιεῖν, ὅσα εἰώθησιν τελεῖσθαι κτλ».

τῶν αἰῶνων εἶναι κοινὰ διὰ τε τὴν δημῶδη και τὴν γραφομένην ἀπὸ τοῦ θεοῦ μέχρι τοῦ τοῖχου, και ἀπὸ τῆς τιμῆς μέχρι τοῦ μηματιος, τὰ ὀνόματα πάντα τῶν μελῶν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος, τῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν, τῆς οἰκοδομίας (ὁ παῖς ὁ κομίζων τὸ πηλοφόριον καλεῖται <ὄ>πουργός), τῆς ἀλιείας, τῆς ὑφαντικῆς, τῆς ὄρατικῆς, τῆς χρυσοχοῖας κτλ.¹

*Ἡθέλε τις δὲ ὀμολογήσῃ ὅτι τὸ τρίτον ἐπιχειρημα τῶν χυδαῖστων, ὅτι οἱ εἰς τὴν καθαρεύουσαν γράφοντες δὲν αἰσθάνονται, ὅσα γράφουσιν, ἐπειδὴ κάμνουσι χρῆσιν γλώσσης νεκρᾶς, ἢ ἤθελεν εἶναι σπουδαῖον, ἂν ἢ ἤθελεν εἶναι ἀληθές. Διότι

3) Δὲν γράφει τις τὴν γλῶσσαν τῶν περὶ τὴν οἰκογενειακὴν του τράπεζαν καθημένων οὔτε κατὰ διάλεκτον οὔτε κατὰ μορφήν· διότι τότε ἔπρεπεν ὁ Πίνδαρος νὰ γράφῃ τὰ ἐπινίκια και τοὺς παιᾶνας εἰς τὴν αἰολικὴν τῆς Βοιωτίας, ὡς ἢ Κόρινθα. και ὁ Σοφοκλῆς εἰς τὴν ἀνελεύθερον ὑπαγοικὸν τέραν τοῦ Ἰππίου Κολωνοῦ, ἀλλ' ὅμως ἐκεῖνος μὲν, ὅπως και ὁ Ἀλκμάν ὁ Λυδὸς και ὁ Σιμωνίδης ὁ Ἴων και ὁ Ἀθηναῖος Αἰσχύλος διὰ τὰ χορικά του, μετεχειρίσθη τὴν ἐπιτηδειαν εἰς τὴν χορικὴν ποίησιν και μουσικὴν δωρικὴν διὰ λεκτον οὐχὶ τῆς Σπάρτης ἀλλ' ἐξηγενησμένην τινὰ, καθαρεύουσαν, σεμνὴν και αἰθερίαν, ὁ αὐτὸς δ' Αἰσχύλος ἐν τῷ διαλόγῳ και ὁ Σοφοκλῆς και ὁ Ἀριστοφάνης και ὁ Θουκυδίδης και ὁ Πλάτων ἐποιοῦντο χρῆσιν οὐχὶ τῆς ἀττικῆς, ἢν ὀμίλουσι οἱ ἀγοραῖοι. αἱ ἀγορῶντες και τὸ ὄνπαπαλ τοῦ Πειραιῶς, ἀλλὰ τῆς γλώσσης τῶν γυμνασιῶν, τῶν περιπάτων, τῶν πομπῶν, τῶν ἐορτῶν, τῶν φιλοσοφικῶν ζητήσεων, τῆς οἰκίας τοῦ Περικλέους, τῶν συμποσιῶν τοῦ Ἀγάθωνος. Καὶ ἐποιοῦντο χρῆσιν αὐτῆς, ἐπειδὴ ταύτην, αἰρόμενοι ἐκ τοῦ καθημαξενμένου βίου, ἠσθάνοντο συγγράφοντες ἢ ποιοῦντες· βεβαίως ἀγοράζων ὁ Ἐθριπίδης ὑποδήματα δὲν ὀμίλει, ὅπως ἔγραφε ὁ Πλάτων τὸν Ἰππόλυτον ἢ τὴν Ἰφιγένειαν ἐν Ἀυλίδι, οὔτε πρὸς τὸν κηπουρὸν τῆς Ἀκαδημίας λαλῶν διελέγετο, ὅπως πρὸς τὸν Ξενοκράτη.

Διότι οὐδεὶς οὐδέποτε τῶν μεγάλων συγγραφέων, Ἑλλήν ἢ ἄλλοδαπός, ἔγραφε διὰ νὰ ἐννοῆται ὑπὸ τοῦ ὄχλου τῶν ἀπαιδευτῶν ἢ τοῦ ὄχλου τῶν πνευμάτων. Τοῦτο και ὁ Πλάτων λέγει ὀρίζων τὸν κομψὸν ἀπὸ τοῦ συρφετοῦ και ὁ Ἀριστοφάνης διαστέλλων τὴν τοῦ ἀστεος γλῶσσαν ἀπὸ τὴν ἀναξίαν εἰς ἐλευθέρους γλῶσσαν τῶν

1) «Χριστὸς γεννᾶται σήμερον ἐν Βηθλεὲμ τῇ πόλει, οἱ οὐρανοὶ ἀγαλλονται, χαίρει ἢ φύσις ὄλη».

ἀγρῶν, και ὁ Ἐθριπίδης εἰπὼν «ἐγὼ ἀκομπος εἰς ὄχλον δοῦναι λόγον, εἰς ἡλικας δὲ κώλιγους σοφώτερος».

(ὅτι λοιπὸν οὔτως ἔγραφον, διότι οὔτως ἠσθάνοντο, ὅπως ἔγραφον οἱ μεγάλοι ποιηταὶ και συγγραφεῖς τοῦ Βυζαντίου ἀπὸ τοῦ Χρυσόστομου και τοῦ Ἀγαθίου μέχρι τοῦ Χαλκοκονδύλου. Τίς ἠσθάνετο και ἔγραφε κάλλιον ὁ Ἑλλήν γραμματεὺς τῶν Θυρῶν Μωάμεθ τοῦ κατακτητοῦ ὁ γράφας τὸ χυδαῖον ἐξάμβλωμα πρὸς τοὺς ἀρχοντας τοῦ Μυστρᾶ ἢ ὁ τοὺς χρόνους ἐκείνους ζῶν ἐν Μυστρᾷ γιγαντίας τὸν νοῦν Γεώργιος ὁ Πλήθων τιμὴ και καύχημα τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ὃν και ἄλλοι πολλοὶ και ἡμέτεροι και ξένοι ἐπήνεσαν και τῶν ποιητῶν τῆς Ἰταλίας ὁ μετὰ τὸν Δάντην μέγιστος ἐν ἐγκωμίῳ ἐξῆρεν, ὁ Λεοπάρδης; Καὶ ὅμως οὗτος ὀλίγον πρὸ τοῦ 1500 συνέγραφε εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Πλάτωνος και ἐποίει ὕμνους πινδαρικούς.

Εἰς γλῶσσαν, ἢν δὲν κατανοεῖ μὲν οὔτε ὁ πολλὸς λαὸς οὔτε οἱ παιδείας τυχόντες, ἀποστρέφονται δὲ και βδελύσσονται πάντες, γράφουσιν οἱ δυστυχεῖ, χυδαῖσται. Τοῦτο και αὐτοὶ ὀμολογοῦσιν ἀπὸ τοῦ Κωσταντῆ μέχρι τοῦ Κονεμένου· ἀλλ' ἐξακολουθοῦσι τὸ ἔργον των, Δαναῖδες εἰς πῖθον τετυμμένον μάταιον ἀντλοῦσαι. και ὅμως εὐχαριστημένα ἐκ τῆς κενῆς ἐργασίας των. Ἡ ὀπὴ τοῦ πῖθου τούτου ἔγεινε μεγαλυτέρα, ἀφ' οὔτου τὸ ζεῦγος τὸ περιφημον τοῦ ἡμιμαθοῦς Ψυχάρη και τοῦ Πάλλη τοῦ ἀμαθοῦς λόγους και χρῆμα γενναϊότατα δαπανῶσιν διὰ ταῦτα δὲν θὰ ὀρη νήσωμεν. ὀρηνοῦμεν μόνον, διότι ἀληθῶς διακεκριμένοι πεζογράφοι και ποιηταὶ ἢ, κακὴν ὀδὸν κατὰ τὰ διδάγματα ἐκείνων βαδίσαντες, ἐγένοντο δυσξύμβλητοι διὰ τὴν παραδόξως ἀνύπαρκτον δημῶδη γλῶσσαν, ἢ εἰρήσαν σχεδόν, γενόμενοι βραδύτεροι οὐχὶ τὸν νοῦν, ἀλλὰ τὴν ἔκφρασιν, δυσκολεῦόμενοι ἢ ἀδυνατοῦντες διὰ τὴν πλαστὴν ταύτην, τὴν ἐξεζητημένην δημῶδη, τὴν χαρτίνην, τὴν νεκρὰν γλῶσσαν, ἀποδείξαντες ὅτι ἢ χυδαία, ἢν λέγουσιν ὅτι αἰσθάνονται. δὲν τοὺς ἔδωκε μεγαλοφυῖας πτέρυγας. Τοῦτο διότι σκέπτονται και αἰσθάνονται εἰς τὴν γραφομένην και ὕστερον, μεταφράζοντες μετὰ ἰδρωτός εἰς τὴν χυδαίαν, γράφουσιν.

Περὶ τούτων πάντων πραγματεύεται ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις ἐν βιβλίῳ πρὸ μικροῦ ἐκδοθέντι, ὀπερ, ἐκ τῆς μακρᾶς ἐπικρίσεως αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ συγγραμματος τοῦ κ. Κρομβάχερ συνέγραψε γερμανιστί, μετήνεγκε δὲ ἢδὴ εἰς τὴν γαλλικὴν και τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν. Τὸ ζήτημα, οὔτινος

ισχυρῶς εἶναι κύριος πραγματεύεται μετὰ τῆς ἀκριβείας τῆς γνωστῆς, μετὰ τῆς νηφαλιότητος τῆς ἐπιστημονικῆς ἀληθείας, μετ' ἀποδείξεων μυριοπληθῶν ἐπιστημονικῶν ἀκαταπαλαίστων, ὡς πάντες ὁμολογοῦσι, λέγοντες «τί δύναται πλέον ν' ἀποκριθῆ εἰς ταῦτα ὁ Κρουμβάχερ ἢ τις τῶν φίλων του;». **Ἀληθῶς τί δύναται ν' ἀμαρτώσῃ τὴν διαύγειαν, τί νὰ διασεισῇ τὸ ἀσφαλές; Καὶ ὁμως, ἐν ᾧ μέγιστοι γλωσσολόγοι ξένοι, ὁ Paul, ὁ Breal, ὁ Gabelenz, ὁ Δανιὴλ Quinn, ὁ Steinthal, ὁ Foy, ὁ Delbrück, ὁ Schmidt, Gelzer ὁμολογοῦσι τῷ κ. Χατζιδάκι ἢ ἐπαινοῦσι δικαίως τὸ ἔργον αὐτοῦ, Ἕλληνες, δοξασιαὶ οὐχὶ ἐπισημόνες, θὰ ἐπιμείνωσι βεβαίως τυφλόδητος καὶ κωφόδητος ἐθέλονται.**

Ἐν Ἀθήναις τῇ 27 Δεκεμβρίου 1907
Κωνστ. Γ. Ζησίου

ΠΕΡΙΕΡΓΑ

Κύων δόζων τὸν σκληρὸν κύριόν του

**Ἀνθρωπὸς τις ἐν Παρισίοις εἶχε κῆρα, ὅτε φόρος βαρύτατος ἐπὶ τῶν ζώων τούτων ἐπεβλήθη. Ὁ κύριος τοῦ κηρὸς χάριν οἰκονομίας ἠθέλησε νὰ ἀπαλλαγῇ τοῦ ζώου τούτου πνίγων αὐτὸ εἰς τὸν Σηκουάνα ποταμὸν. Δέσας λοιπὸν τοὺς πόδας τοῦ δυστυχοῦς ζώου ἔρριπεν αὐτὸ εἰς τὸν Σηκουάνα, ἀλλ' ὁ κύων μετ' ἰσχυρὰν πάλην κατώρθωσε νὰ λυθῇ καὶ νὰ πλέῃ πρὸς τὴν ὄχθην διὰ νὰ σωθῇ. Ἀλλ' ὁ σκληρὸς κύριός του παρακολουθῶν ἐκ τῆς ὄχθης πᾶς κινήσεις τοῦ δυστυχοῦς ζώου μόλις εἶδεν αὐτὸ νὰ πλησιάσῃ πρὸς τὴν ὄχθην, ἤρρασε διὰ τῆς ράβδου του νὰ ὤθῃ καὶ νὰ κτεπᾷ αὐτὸ ἀηλεῶς. Ἀλλ' αἰφνης ὀλισθήσας πλπτει ἐντὸς τοῦ ποταμοῦ καὶ μὴ γνωρίζων νὰ κολυμβᾷ, θὰ ἐπνίγετο ἐὰν ὁ κύων δὲν ἔτερε πρὸς σωτηρίαν του, λησιμονήσας τὴν προηγουμένην σκληρότητα αὐτοῦ.*

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

***Ἀλώδις τῆς Πόλεως.** Ὁ ἐνθουσιώδης καθηγητῆς καὶ βαθὺς ἱστορικὸς κ. Κ. Γ. Ζησιῶ συνήγαγε, χάριν τῆς σπουδαζούσης νεότητος, εἰς ὄραϊον ἰδιαίτερον τεῦχος, ἐξ 62 σελίδων ἀποτελούμενον, τὰς ἀκολουθούσας μελέτας, ἃς ἐν περιοδικῶς καὶ ἐφημερίσιν ἐδημοσίευσεν περὶ τῆς ἀλώσεως καὶ τῆς πολιορκίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, περὶ ἧς καὶ

* Περὶ τῆς διγλώσσιας παρὰ τοῖς Ἰνδοῖς, Ἑβραίοις, Ἕλλησι κλπ. εἰς τὸ προσεχές.

ἐπαγγέλλεται ὅτι βραδύτερον θέλει μακρότερον γράψῃ: «Παραμονὴ τῆς ἀλώσεως. — 29 μαΐου 1453. — Ὅραμα τοῦ Κωνσταντίνου. — Ὁ τάφος τοῦ Παλαιολόγου. — Οὐκ ἀπέθανεν ἀλλὰ καθεῖδει». — Κωνσταντίνος ὁ Παλαιολόγος. — Θεόφιλος ὁ Παλαιολόγος. — Λουκάς ὁ Νοταρᾶς. — Γεώργιος ὁ Φραντζῆς. — Οἱ πρῶτοι φιλέλληνες». Τιμᾶται ἀντὶ δραχμῆς.

***Οράτιος—Ῥδαί.** Δ' βιβλίον, μετάφρασις Ν. Λιθαδά. Ἀθῆναι 1907. Δρ. 1.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ἡ «*Ἐθνικὴ ψυχὴ*» εὐχεται τοῖς συνδρομηταῖς αὐτῆς τὸ νέον ἔτος αἴτιον καὶ εὐτυχές.

Π. Α. Σ. Ἀθήνησι. Ἐνεκεν πολλῶν ἀσχαλιῶν, δὲν μᾶς ἐδόθη ὁ ἀπαιτούμενος χρόνος ὅπως συναντηθῶμεν, μετὰ τὰς ἑορτὰς πιστεύομεν. — Α. Σ. Μ. ἐν Ἀθήναις. Ἐνεκεν πληθῶρας ὕλης ἀνεβλήθη. — Ε. Ε. Π. ἐνταῦθα. Ἐδημοσιεύθη καθὼς βλέπετε εἰς τὸ παρόν. — Κ. Π. ἐν Ἀθήναις. Ἀδύνατον, ἐὰν ὑμεῖς δὲν συμμορφωθῆτε πρὸς τὰ κεκατονισμένα. — Ε. Γ. Μ. Πειραιᾶ. Ἐνεκεν τοῦ ὁμοιομόρφου τῆς ὕλης ἀνεβλήθη διὰ τὸ προσεχές. — Χ. Μ. Κέρκυραν. Ἐν ἐπιστολῇ σᾶς γράφομεν ἐκτενῶς. — Α. Γ. Ν. ἔφεδρον, Κέρκυραν. Φροντίσατε. — Α. Κ. Σπάρτην. Ἐλάβομεν, εὐχαριστοῦμεν. — Η. Θ. Μεσολόγγιον. Ἐλάβομεν τὴν ἐπιστολήν σας. — Γ. Σ. Σ. Βατόλακον Χανίων. Θὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὰς ὁδηγίας σας ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ συνδρομητὰς τῆς «Ἐθνικῆς ψυχῆς». — Ι. Α. Κ. Κύθηρα. Συνδρομὴ σας ἐλήφθη, εὐχαριστοῦμεν, ὡς καὶ διὰ τὰς πρὸς διάδοσιν τῆς «Ἐθνικῆς ψυχῆς» ἐνεργείας σας. Ἀποστέλλομεν τὸ 2ον τεῦχος, τὸ 1ον θὰ λάβητε ὅταν ἀνατυπωθῇ. — Α. Ε. Δ. Κύθηρα. Στείλατε ὅτι ἔχετε εἰς τὸν κ. Σ. Σ. καὶ ἂν κριθῇ καλὸν δημοσιευθήσεται. — Κ. Ν. Π. Πτέρην Αἰγίου. Εὐχαριστοῦμεν δι' ἐπιστολήν σας, ζητηθέντα τεύχη ἀπεστάλησαν, ἀναμένομεν ἀπάντησίν σας. — Ι. Δ. Μ. Utah Ἀμερικῆς. Ἐπέμψαμεν τεύχη, φροντίσον. — Ν. Ν. Colorado Ἀμερικῆς. Ἀναμένομεν ἀπάντησίν σας — Α. Σ. Λονδίνον. Ἐπέμψαμεν τεύχη, εὐχαριστοῦμεν. — Ι. Γ. Ρ. Κάιρον. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας πιστεύομεν. — Κ. Π. Χανία. Ἐστάλησαν πρὸ καιροῦ. — Π. Σ. Σουδάν. Δὲν ἐλάβομεν ἐπιστολήν σας. — Γ. Ι. Σ. Κύθηρα. Δεύτερον τεῦχος ἀπεστάλη, πρῶτα ἐξηνητήθησαν, φροντίσατε. — Ι. Π. Καστανιά Σπάρτης. Ἀπάντησιν δὲν ἔλαβον. — Α. Β. Λάρισσαν. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας. — Δ. Χ. Λάρισσαν. Ἐλάβομεν ἐπιστολήν σου — Σ. Γ. Κων]πολιν. Εὐχαριστοῦμεν διὰ τὸ ἐνδιαφέρον. — Ν. Κ. Σμύρνην. Ἐλάβομεν καὶ ἀπεστείλαμεν ἀρχοῦντα τεύχη, φροντίσατε.

Πωλείται ἐν τοῖς βιβλιοπωλείοις Ἐλευθερουδάκη, «Ἐστίας», Μ. Σαλιβέρου, Χ. Σαλιβέρου, Σακέτου καὶ ἐν τοῖς περιπέτοις.

ΟΔΥΣΣΕΥΣ Σ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ἀντιπρόσωπος τῶν σοβαροτέρων ὑπερωκεανείων
ἀτμοπλοϊκῶν ἐταιρειῶν ὡς καὶ διαφόρων
Τραπεζικῶν, Ἐμπορικῶν καὶ Βιομηχανικῶν Ὀίκων.

Γραφεῖα :

Ἐν Ἀθήναις δόδος Λυκούργου 12 (Πλατεία Ὁμοιοῦς)
Ἐν Πειραιεὶ δόδος Ἀριστείδου (Πλατεία Καραϊσκάκη)
Ἐν Λαμῆς δόδος Διάκου (οἶκος Στυλοῦδη)
Ἀντιπροσωπεῖται καὶ ὑποπρακτορεῖται εἰς τὰς
κυριωτέρας πόλεις τῆς Ἑλλάδος
καὶ τῆς Ἀνατολῆς.

ΚΥΡΙΟΙ ΦΟΙΤΗΤΑΙ

Τὰ ἐπισκεπτήριά σας
Εἰς τοῦ ΝΤΟΚΑ
3—Εὐριπίδου—3

Ἐπισκεπτήρια καὶ προσκλητήρια γάμων
καλλιγραφικὰ καὶ εὐθύνᾳ

Εἰς τοῦ ΝΤΟΚΑ

3—Εὐριπίδου—3

Εἰς τοῦ ΝΤΟΚΑ

Ἐπισκεπτήρια στιγμαίως, Προσκλητήρια γάμων, καὶ πᾶσα ἄλλη καλλιτεχνικὴ ἐργασία

Διὰ τοὺς κ. κ. Στρατιωτικοὺς καὶ Φοιτητὰς
γίνεται ἔκπτωσης.

3—Εὐριπίδου—3

ΔΑΧΕΙΟΝ ΤΟΥ ΕΘΝΙΚΟΥ ΣΤΟΛΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΕΤΟΣ 1908

4 Δραχμαὶ ἑκάστον γραμματίον ἰσχύον διὰ τὰς 4 κληρώσεις
Μία δραχμὴ ἑκάστον γραμματίον ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν
τελευταίων κληρώσεων

ΔΡΑΧΜΑΙ 900.000 ΚΕΡΔΗ

4 Μεγάλα	κέρδη	ἔξ	100 000	ἔξ	400,000	Δραχμῶν
4 Κέρδη		ἔξ	25 000	ἔξ	100 000	Δραχμῶν
4 Κέρδη		ἔκ	10,000	ἔκ	40,000	Δραχμῶν
12 Κέρδη		ἔκ	5,000	ἔξ	60,000	Δραχμῶν
20 Κέρδη		ἔκ	1,000	ἔξ	20,000	Δραχμῶν
1644 Κέρδη		ἔξ	100	ἔξ	164,400	Δραχμῶν
2312 Κέρδη		ἔκ	50	ἔξ	115.600	Δραχμῶν
4000 ἐν ὄλῳ Κέρδη ἀξίας δραχμῶν . . .						900,000 Δραχμῶν

Μέχρι τῆς πρώτης κληρώσεως (27/10 Ἀπριλίου 1908) θὰ ἐκδοθῶσι μόνον 300,000 τετραδράχμων γραμματίων, ὑπ' ἀριθ. 1—300,000. Μόνον οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι θὰ τεθῶσιν ἐντὸς τῆς κληρωτίδος, κατὰ τὴν κλήρωσιν ταύτην. Κατόπιν, θὰ ἐκδοθῶσι μονόδραχμα γραμμάτια, ἰσχύοντα διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων, ὑπ' ἀριθ. 300,001 ἄχρις 1,000,000, θὰ προστεθῶσι δὲ ἐντὸς τῆς κληρωτίδος καὶ οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ

Γραμμάτια πωλοῦνται : Εἰς τὰ διάφορα ταμεία καὶ λοιπὰς δημοσίας ἀρχάς, εἰς τὰς Τραπεζάς, εἰς τοὺς σταθμάρχας καὶ στασιάρχας τῶν σιδηροδρόμων, τοὺς διαχειριστὰς τῶν μονοπωλίων καὶ τὰ πρακτορεῖα τῶν ἑφημερίδων πρὸς ΔΡΑΧΜΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΣ ἑκάστον, ἰσχύον διὰ τὰς τέσσαρας κληρώσεις καὶ πρὸς ΔΡΑΧΜΗΝ ΜΙΑΝ ἑκάστον γραμματίον, ἰσχύον διὰ μίαν ἐκ τῶν τριῶν τελευταίων κληρώσεων.

Διὰ πᾶσαν πληροφορίαν ἢ ζήτησιν γραμματίων ἀπευθυντέον εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου καὶ τῶν Ἀρχαιοτήτων, Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν, εἰς Ἀθήνας.

Ἡ πώλησις τῶν γραμματίων ἀρχεῖται ἀπὸ τῆς 1)14 Ἰανουαρίου 1908.

Ὁ Διευθύνων Τμηματάρχης
Γ. Ν. ΚΟΦΙΝΑΣ